

**БОДЛОГЫН НАМЫГ ТӨЛӨВШҮҮЛЭХ НЬ: ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ
УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР**

Д.Халиун, Э.Дашзэвэг, П.Уранчимэг

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

НЭГ. УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТАЛААРХ ДЭЛХИЙ ДАХИНЫ ЧИГ ХАНДЛАГА БА МОНГОЛ
УЛС ДАХЬ УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТӨЛӨВШИЛ, ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

ХОЁР. БОДЛОГЫН НАМ: ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, АГУУЛГА

ГУРАВ. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.1. ГЕРМАН УЛСЫН НАМУУДЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.1.1 Германы Социал Демократ Нам

3.1.2 Германы Христосын ардчилсан холбоо нам

3.2.АВСТРИ УЛСЫН НАМУУДЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.2.1 Австрийн Социал Демократ нам

3.2.2.Австрийн Ардын намын үндсэн хөтөлбөр

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

УДИРТГАЛ

“Бодлогын намыг төлөвшүүлэх нь: Гадаадын зарим орны улс төрийн намын үндсэн хөтөлбөр” сэдэвт харьцуулсан судалгааг Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнд гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго: Улс төрийн нам, түүний тодорхойлолт, ойлголт, агуулга, төлөвшил, бодлогын нам байх шалгуур, арга зүй, гадаадын зарим орны улс төрийн намын үндсэн хөтөлбөрийн талаарх туршлагыг харьцуулан судлах.

Судалгааны хамрах хүрээ: Энэхүү судалгаанд захиалагчийн хүсэлтийн дагуу ХБНГУ (Герман), Австри зэрэг орнуудын зүүн төвийн болон баруун төвийн үзэл баримтлалтай намуудыг хамруулж, эдгээр намуудын үнэт зүйл, үзэл баримтлал, бодлого, зорилтууд зэргийн ялгааг тэдгээрийн үндсэн хөтөлбөр (тунхаг)-ийн хүрээнд харьцуулан судалсан болно. Судалгаанд Олон улсын IDEA болон ACE зэрэг байгууллагаас гаргасан судалгаа, дүн шинжилгээний тайлан болон улс төрийн шинжлэх ухааны холбогдох ном, товхимол, судалгаа, шинжилгээний материалууд, холбогдох бусад мэдээллийн эх сурвалжуудыг ашиглав.

Судалгааны бүтэц: Судалгаа нь хураангуй болон үндсэн 3 хэсэгтэй. Нэгдүгээр хэсэгт, улс төрийн намын талаарх дэлхий дахины чиг хандлага ба Монгол улс дахь улс төрийн намын төлөвшил, өнөөгийн байдлын талаар, хоёрдугаар хэсэгт, бодлогын намын ойлголт, тодорхойлолт, агуулгын талаар, гуравдугаар хэсэгт, захиалагчаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу ХБНГУ (Герман), Австри зэрэг орны зүүн төвийн болон баруун төвийн үзэл баримтлалтай намууд, тэдгээрийн үндсэн хөтөлбөрийн талаарх мэдээллийг тус тус оруулсан болно.

Түлхүүр үг: Улс төрийн нам, бодлогын нам, улс төрийн намын үнэт зүйлс, үзэл суртал, үзэл баримтлал, намын үндсэн хөтөлбөр (тунхаг)

Key words: Political Party, Programmatic Political Parties, Core values of political parties, Political Ideology, Political concepts, Political parties programme (Manifesto)

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Улс төрийн намыг тодорхойлж буй нийтлэг чиг хандлагуудын үүднээс авч үзвэл улс төрийн нам нь үзэл санаа нэг хүмүүсийн сайн дураараа эвлэлдэн нэгдсэн, засгийн эрхийн төлөөх, мэргэшсэн улс төрчдийн байгууллага бөгөөд улс орны хэтийн бодлого, чиглэлийг тодорхойлогч улс төрийн институт болдог байна.

Улс төрийн шинжлэх ухаанд улс төрийн намыг янз бүрийн хүчин зүйл, харгалзах талуудаас нь судалж шинжилсэн төрөл бүрийн үзэл онол, хандлагууд байдаг. Энэ хүрээнд тэдгээрийг олон талт шалгуур, үзүүлэлтээр нь олон янз байдлаар ангилсан байдаг.

Улс төрийн намын, нэг талаас тухайн нам үүсэн бүрэлдэх, нөгөө талаас улс төрийн талбар дах өрсөлдөгч бусад намуудаас ялгарах үндсэн арга зам нь түүний үзэл суртал, үзэл баримтлал юм. Намын үзэл суртал, үзэл баримтлал гэдэг ойлголтууд нь харилцан хамаарах боловч басхүү ялгаатай ажээ. Үзэл суртал нь илүү өргөн хүрээний, харьцангуй өндөр түвшинд системчлэгдсэн байдаг ойлголт байна.

21-р зууны эхэн үе буюу өнөөгийн улс төрийн намуудын үзэл баримтлалд интеграц хүчтэй явагдаж, нийгмийн хөгжлийн тулгамдаж буй асуудалд намын бодлогыг түлхүү чиглүүлэх хандлага ажиглагдаж байна. Гэвч үзэл суртал, үзэл баримтлалгүйгээр орчин үеийн улс төрийн нам оршин тогтнох боломжгүй тул намуудад үзэл баримтлалаа илүү ялгаатай

байдлаар танин мэдүүлэх, илэрхийлэх чиглэлээр онол болон практикийн томоохон сорилттой тулгарч байгаа гэж үздэг.

Монгол Улсад 2019 онд Конрад Аденаурын сангаас намуудын рейтинг, танигдсан байдал, түүнд нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон иргэдийн сонголтод улс төрийн намуудын бодлого, үйл ажиллагаа, мөрийн хөтөлбөр хэрхэн нөлөөлж байгааг тодорхойлох зорилгоор судалгаа хийгдсэн байдаг. Тус судалгаанаас харахад иргэдийн улс төрийн намд итгэх итгэл маш их суларч, мөн олон намын тогтолцооны талаарх байр суурь, намуудаас хүлээх хүлээлт асар их унасан үзүүлэлттэй гарсан байна.

Иймд ардчилал, олон ургальч байдал, олон намын тогтолцоог бэхжүүлэхийн тулд улс төрийн намуудыг төлөвшүүлэх, тэдгээрт итгэх ард иргэдийн итгэл, хүлээлтийг дээшлүүлэх шаардлага тулгарч байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлтөөр Үндсэн хуульд орсон “улсын хэмжээний бодлого дэвшүүлж ажиллах” бодлогын намыг төлөвшүүлэх, цаашид бодлогын намын тогтолцоо бүрдүүлэх тухай асуудал бидний өмнө тулгамдаад байна. Орчин үед бодлогын нам (programmatic political parties) гэдгийг улс төрийн үзэл суртлын тогтвортой чиг баримжаанд суурилсан сайн бүтэц, зохион байгуулалттай байх агуулгаар тодорхойлж байна.

Бодлогын намыг тодорхойлохдоо гишүүд, дэмжигчидтэйгээ хэрхэн уялдаж ажиллаж байгаа, бусад улс төрийн намтай сонгуульд хэрхэн өрсөлдөж байгаа болон бодлого боловсруулах үйл явцад хэрхэн оролцож байгаа зэргээр үнэлж дүгнэдэг. Бодлогын нам нь үйлчлүүлэгчид шүтсэн (клиентелист) намаас хэд хэдэн давуу талтай байдаг. Улс төрийн нам болон иргэд, сонгогчдын хоорондын холбоог тодорхойлох механизм нь намын бодлого, хөтөлбөр тул нийгмийн хэрэгцээнд тулгуурласан, улс орны хөгжлийн алсын хараа, бодлогод нийцсэн бодит, хэрэгжихүйц байх нөхцөлийг шаарддаг онцлогтой байна.

Улс төрийн намууд урт хугацаанд тогтвортой үзэл баримтлалтай байхын тулд Үндсэн хөтөлбөр хэмээх бодлогын баримт бичиг боловсруулж баталдаг байна. Тэдгээр нь үндсэн хөтөлбөр, тунхаг, зарчмууд, үндсэн чиглэл гэх зэрэг янз бүрийн нэршилтэй байдаг боловч агуулгын хувьд тулгуур үнэт зүйл, зарчим, үзэл баримтлал, үйл ажиллагааны чиглэл, хэрэгжүүлэх үндсэн бодлого, зорилтуудаа тусгасан байдаг. Намын үндсэн хөтөлбөр нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөөс ялгагдах онцлогтой бөгөөд илүү урт хугацааны, суурь шинжтэй байдаг.

Герман, Австри Улсын баруун болон зүүн төвийн намын бодлогын бичиг баримтуудаас тэдгээрийн үзэл суртал, үзэл баримтлалын ялгаа зааг нарийн тодорхой харагдаж байна. Тухайлбал: Германы Социал Демократ нам (ГСДН) “чөлөөт аж ахуйн элементүүдийг нийгмийн зохицуулалттай хослуулсан нийгэм-зах зээлийн холимог эдийн засгийг дэмждэг бөгөөд эдийн засгийн өсөлт, инновац, тогтвортой хөгжлийн үр өгөөжийг нийгэм даяар түгээх, хүртээх зорилготой” бол Германы Христосын Ардчилсан Холбоо нам (ГХАХН) чөлөөт зах зээлийн эдийн засгийг тууштай дэмждэг бөгөөд нийгмийн баримжаатай төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлж болох боловч тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хүч, нөөц, чадавхыг бүрдүүлэхийн тулд хүчирхэг зах зээлийн эдийн засаг зайлшгүй гэж үздэг байна.

НЭГ. УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТАЛААРХ ДЭЛХИЙ ДАХИНЫ ЧИГ ХАНДЛАГА БА МОНГОЛ УЛС ДАХЬ УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ТӨЛӨВШИЛ, ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Судлаачдын дунд улс төрийн намыг тодорхойлж буй дараах хэд хэдэн нийтлэг хандлагууд байна.⁹⁹ Үүнд:

- үзэл санаа нэгтнүүд чөлөөтэй эвлэлдэн нэгдсэн нийгмийн чөлөөт, сайн дурын бүлэг, холбоо;
- төр, засаглалын харилцааны гол оролцогч, засгийн эрхийн төлөөх байгууллага;
- мэргэжлийн болон мэргэшсэн улс төрчдийн байгууллага;
- нам бол улс орны улс төр-эдийн засгийн бодлого тодорхойлох үүрэг хүлээгч улс төрийн институт.

Улс төрийн намын чиг баримжаа болон үзэл суртлын хувьд гарч буй сорилтууд:

Нам бий болох үндсэн шалтгаан болоод өөр хоорондоо ялгарах үндсэн арга зам нь намын үзэл суртал юм. Улс төрийн үзэл суртал нь нэг талаас хэсэг бүлгийн ашиг сонирхлыг илэрхийлэх, хамгаалах үзэл санаа, үзэл баримтлалуудын нийлбэр цогц, нөгөө талаас улс төрийн засаглалын хүлээн зөвшөөрөгдсөн хууль ёсны шинжийг хангах үнэт зүйлсийн илэрхийлэл гэж үздэг. Эндээс улс төрийн үзэл баримтлал, үзэл суртал нь хоорондоо хамаарах ойлголтууд боловч ялгагдах онцлогтой юм. Тодорхой хэсэг бүлгийн үзэл санаа, үзэл баримтлалуудын нийлбэр нь үзэл суртлыг бий болгох бөгөөд үзэл суртал нь харьцангуй өндөр түвшинд системчлэгдэн боловсруулагдсан байдгаараа онцлогтой.

21-р зууны эхэн үеэс буюу өнөөгийн улс төрийн намуудын үзэл баримтлалд интеграц явагдаж, нийгмийн хөгжлийн тулгамдаж буй асуудалд бодлогыг чиглүүлэх хандлага ажиглагдаж байна. Дестют де Траси үзэхдээ ямар ч тохиолдолд улс төрийн нам байгаа цагт улс төрийн үзэл суртал оршино гэсэн санааг дэвшүүлсэн бөгөөд “нийгэм, улс төрийн бүлэг, улс төрийн нам, хувь хүний үйл ажиллагаандаа баримтлах үнэт зүйл, зарчмуудын цогцыг үзэл суртал гэж үзсэн. Тиймээс орчин үеийн улс төрийн нам үзэл баримтлалгүйгээр оршин байх боломжгүй бөгөөд цаашлаад намын системийн хэв маяг, ялгаа онцлогийг тодорхойлох боломжгүй болох юм. Эцэстээ энэ үзэгдэл даамжирвал улс төрийн намын нийгмийн төлөөллийг хангах суурь зарчим алдагдаж, нийгэмд олон ургальч үзэл санааны өрсөлдөөний механизмгүй болоход хүрэх тул намуудад үзэл баримтлалаа илүү ялгаатай байдлаар танин мэдүүлэх, илэрхийлэх онол болон практикийн томоохон сорилттой тулгарч байгааг харуулж байна.

Нам нь улс төрийн бодлого тодорхойлогч, тодорхой үүрэг хүлээдэг улс төрийн институтын хувьд:

Улс төрийн намын нийгэмд хүлээх үүрэг нь түүний мөн чанар, зорилгоор илэрч, нам судлалын онол болон практикийн уялдаа холбоог хангах чухал үзүүлэлт юм. Өөрөөр хэлбэл, улс төрийн нам байх шалгуур үзүүлэлт болон түүний гадаад, дотоод үүргийн үр дүнгээр дамжуулан нийгмийн өмнө хүлээх хариуцлага тодорхойлогдоно гэсэн үг. Дээрх хэсгүүдэд гарсан намын өмнө тулгамдаж буй асуудлыг нэгтгэн үзвэл орчин үеийн улс төрийн намын үүргүүдийг хөндсөн байгааг ажиглаж болно. Тоймлон үзвэл:

- Нийгмийн бүлэг, төлөөллийн эрх ашиг, сонирхлыг илэрхийлж, дамжуулж, нэгтгэх;
- Тодорхой үнэт зүйлс, үзэл баримтлалд тулгуурласан улс төрийн үзэл сурталтай байж, түүндээ нийцэхүйц улс төр-эдийн засгийн бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- Улс төр-эдийн засгийн бодлогоо хэрэгжүүлэх хүний нөөцийн бүрэлдэхүүнтэй, нийгмийн элит лидерүүдийг шилж, сонгох, нөхөн сэлгэх ардчилсан механизмтай байх;

⁹⁹ Я.Төгөлдөр, Намууд мөхөх үү? Намуудад тулгарч буй сорилт, Нээлттэй улс төр, №2/2020 KAS

- Чадварлаг хүний нөөцөөр дамжуулан иргэдийн улс төрийн мэдлэг, оролцоог дээшлүүлж, улс төрийн соёлыг төлөвшүүлэх, соён гэгээрүүлэх үүргүүд юм.

Нийгмийн харилцаанд оролцож байгаа тодорхой эрхтэй хувь хүн, бүлэг, хуулийн этгээд бүр үүрэг хүлээж, түүнийхээ төлөө хариуцлага үүрч, хохирлыг барагдуулах ёстой байдаг. Хариуцлага нь хамрах хүрээ, шинж чанар, үйлчлэх орчноосоо хамаарч янз бүр байх боловч аливаа хүн, этгээд өөрийн эрх, үүрэгт хамаарч байгаа үйл ажиллагааныхаа үр дүн, үр дагаврыг бүрэн хариуцах гэсэн утга санаа илэрхийлэгддэг. Хариуцлага хүлээнэ гэдэг нь үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаагаас үүдэх эерэг, сөрөг үр дагавраар тодорхойлогдоно. Иймд улс төрийн намын хариуцлага нь нэг талаас нийгмийн гишүүдийн намд өгсөн үнэлгээ буюу сонгуулийн санал өгөх үйл явцаар илэрнэ, нөгөө талаас улс төрийн намын гишүүдийн өөрсдийнх нь ёс зүйн үйлдлээр илэрхийлэгдэх боломжтойг судлаачид онцлон үзэж байна.

Улс төрийн намуудын ангилал

Судлаач Питер Мейр, Ричард Катз нар улс төрийн намуудын гишүүнчлэлийн бодлогод тулгуурлан улс төрийн намын зохион байгуулалтын сонгодог 4 загварыг тодорхойлсон байна. Үүнд, массын буюу олон түмний, элитийн буюу боловсон хүчний, catch-all буюу бүхнийг баригч, картель буюу хоршсон нам гэж ангилсан байна.

Улс төрийн намын зохион байгуулалтын хэв маяг гишүүнчлэлийн бодлогод нөлөөлдөг болохыг доорх хүснэгтээс харж болно. Намын гишүүдийн оролцооны түвшин нь улс орны түүх, соёл, нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн нөхцөлөөс түлхүү хамаардаг байна.¹⁰⁰

Хүснэгт 1. Улс төрийн намын зохион байгуулалтын сонгодог хэв маяг

	Элитийн нам /Causus party/	Массын нам /Mass party/	Бүхнийг баригч нам /Catch-all party/	Хоршсон нам /Cartel party/
Гарал үүсэл	19-р зуунд	1880-1960	1945 он	1970-аад он
Уг гарал	Элит давхарга	Аж үйлдвэрийн хувьсгалын үр дүнд шинээр төрөн гарсан ажилчин анги	Элитийн болон массын намуудаас үүссэн (Холимог)	Гишүүнчлэл буурч, намуудыг төрөөс санхүүжүүлдэг болсон, сонгуулийн кампанит ажилд телевиз зэрэг хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл ашиглагдах болсон.
Тулгуурладаг зүйл	Лидерийн уламжлалт статус	Нийгмийн бүлгүүдийг төлөөлдөг	Засаглах чадвар	Оршин буй намуудын хоорондын өрсөлдөөн суларсан.
Гишүүнчлэл	Цөөхөн элитүүд	Гишүүдээ тоолж, батламж олгодог.	Гишүүнчлэл хүссэн хүн бүрт нээлттэй, гишүүдэд хатуу үүрэг хүлээлгэдэггүй.	Намын гишүүн ба гишүүн бус хүмүүсийн хоорондын ялгаа багасч, гишүүдийн эрх, үүрэг байхгүй болсон.
Коммуникацийн суваг	Хүмүүс хоорондын харилцаа	Нам өөрийн коммуникацийн сувагтай.	Нам бус суваг ашигладаг.	Төрийн дэмжлэг бүхий мэдээллийн суваг ашигладаг.
Жишээ	19-р зууны либерал намууд	Социалист намууд	АНУ-ын намууд	ХБНГУ, Австри, Скандинавын орнуудын намууд

Эх сурвалж: *Democracy and the cartelization of political parties, Richard S. Katz, Peter Mair*

Улс төрийн намын ангилал:

- Үйл ажиллагааны арга барилаар нь прагматик болон номлогч;
- Улс төрийн тогтолцоонд эзлэх байр сууриар нь эрх баригч болон сөрөг;

¹⁰⁰ Э.Гэрэлт-Од, Монголын улс төрийн намын дотоод ардчилал: шийдвэр гаргах түвшин дэх гишүүдийн оролцоо, Шинэ толь №62, 2008 <https://academy.edu.mn/content/511556-2/>

- Улс төрийн үйл ажиллагааны шинжээр нь радикал (эрс шинэчлэгч), экстремист (хэт хувьсгалч) гэх зэргээр ангилдаг.
- Зохион байгуулалтын зарчмаар нь боловсон хүчний болон олон түмний нам гэж ангилсан байна.

Намын тогтолцоог ангилахдаа дараах гурван шалгуурыг үндэс болгодог байна. Үүнд:

- улс төрийн намуудын тоо;
- зонхилгогч улс төрийн нам юм уу эвсэл байгаа, эсэх;
- улс төрийн намуудын хоорондын өрсөлдөөний түвшин хэр байгаа гэсэн гурван шалгуур ордог.

Улс төрийн шинжлэх ухаанд дээрх шалгуурыг баримтлан намын тогтолцоог дараах байдлаар ангилдаг байна:

- нэг намт;
- хоёр намт;
- олон намт тогтолцоо.

Хүснэгт 2. Бусад ангилал

	Гол шалгуур	Тодорхойлсон намын тогтолцооны ангилал
М.Дюверже (1954)	Намуудын тоо	Хоёр намын тогтолцоо Олон намын тогтолцоо
Р.Даль (1966)	Сөрөг хүчний өрсөлдөх чадвар	Чанд өрсөлдөгч Хамтран ажиллан өрсөлдөгч Нэгдэн өрсөлдөгч Чанд нэгдэгч
Ж.Блондель (1968)	Намуудын тоо Улс төрийн намын хэмжээ	Хоёр намын тогтолцоо Хоёр хагас намын тогтолцоо Нэг нам зонхилсон олон намын тогтолцоо Зонхилсон намгүй олон намын тогтолцоо
С.Роккан (1968)	Намуудын тоо Нэг нам дангаараа олонх болох Цөөнхийн хүч	Британи-Германы “1 vs 1+1” тогтолцоо Скандинавын “1 vs 3-4” тогтолцоо Тэгш тооны олон намын “1 vs 1 vs 1+2-3” тогтолцоо
Ж.Сартори (1976)	Намуудын тоо Үзэл суртлын алслалт	Хоёр намын тогтолцоо Аядуу плюраль тогтолцоо Туйлширсан плюраль тогтолцоо Ноёлох намуудын тогтолцоо

Баруун европ, Хойд америкийн улс төрийн томоохон намуудыг зохион байгуулалтын бүтцийн хувьд шууд харьцуулах боломжгүй юм. Жишээлбэл, Европоос гаралтай улс төрийн намууд гишүүнчлэл, бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны хэв маяг, дотоод дүрэм журмыг чанд сахиx, төвлөрсөн зохион байгуулалтад үргэлж онцгой анхаарал хандуулдаг. Нөгөөтэйгүүр, Америкийн улс төрийн нам нь зохион байгуулалтын төвлөрсөн бус бүтэцтэй, чөлөөт гишүүнчлэлтэй, дотоод үйл ажиллагааны зарчим нь олон хэв шинжтэй байна.

Засгийн эрх барьж буй нам нь өөрийн төлөөлөгчдөө төрийн өндөр албан тушаалд тавьдаг жишиг тогтоод хагас зуун жил болж байна. Энэ бол орчин үеийн “Catch-all party” буюу бүхнийг баригч намын онцгой шинж юм.¹⁰¹

Хүснэгт 3. Намын гишүүнчлэлийн хэлбэр

	Хатуу гишүүнчлэл	Сул гишүүнчлэл
Гишүүн элсүүлэх шалгуур	Үндсэн хууль ба бусад хууль, намын дүрэмд заасан зохих шалгуурыг баримтална.	Үндсэн хуульд заасан хүний эрхийг суурь зарчим болгоно.
Гишүүний татвар	Дүрмээр заасан татварыг зайлшгүй төлөх үүрэгтэй.	Намын жирийн гишүүн сайн дураараа төлөх эрхтэй.

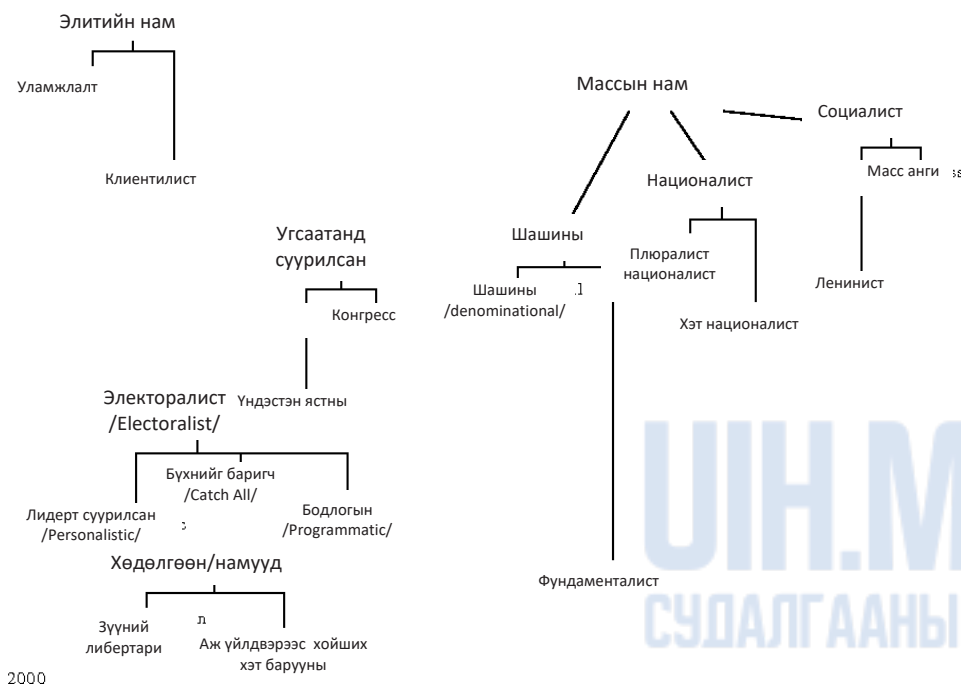
¹⁰¹ Э.Гэрэлт-Од, Монголын ардчилал ба улс төрийн намууд, 2006 <https://forum.mn/product/152127>

Гишүүний хариуцлага	Дүрмийн хүрээнд гишүүдэд өндөр хариуцлага ногдуулна. Шаардлагатай гэж үзвэл намаас хөөнө.	Дүрмийн хүрээнд гишүүдэд өндөр хариуцлага ногдуулна.
Шийдвэр гаргах түвшин дэх гишүүний оролцоо	Намын бүх шатны байгууллагын удирдлагууд дангаар шийдвэр гаргана.	Шийдвэр гаргах түвшин дэх гишүүдийн оролцоо нээлттэй.

Сүүлийн 100 жилд хөгжингүй орнуудад намуудын мөрийн хөтөлбөр, үзэл баримтлалын эрс ялгаа улам багсаж, үзэл санааны хувьд хоорондоо ойртох, ижилсэх чиг хандлагатай болж байгаа хэмээн улс төр судлаачид үзсээр байна. Тиймээс орчин үед улс төрийн үзэл баримтлалыг баруун, зүүн гэж хуваах нь улс төрийн нам, хөдөлгөөний бодит зураглалыг хангалттай илэрхийлж чадахгүй хэмээх болжээ.

Үүнтэй холбоотойгоор эдийн засгийн салбарт барууны үзлийг илүүд үзсэн, улс төр, хүний эрхийн хувьд зүүний үзэлтэй хүмүүс олшрох болжээ. Тиймээс намууд өөрсдийн үзэл баримтлалд хатуу зогсохоос илүүтэй нийгмийн хөгжлийн тулгамдаж буй асуудалд бодлогоо чиглүүлэх хандлага ажиглагдаж байна. Шинжлэх ухаан, техник технологи хөгжихийн хэрээр хатуу үзэл суртал гэхээс илүүтэйгээр орчин цагийн шаардлагад нийцсэн уян хатан, олон асуудлыг шийдэх тайлал болсон чиг хандлага түгэх болсоор байна.

Зураг 1. Улс төрийн намуудын шинэ ангилал¹⁰²

Монгол Улс дахь улс төрийн намын төлөвшил, өнөөгийн байдал

2019 онд Конрад Аденаурын сангаас намуудын рейтинг, танигдсан байдал, түүнд нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон иргэдийн сонголтод улс төрийн намуудын бодлого, үйл

¹⁰² Gunther, R., & Diamond, L. (2003). Species of Political Parties: A New Typology. Party Politics, 9(2), 167–199. <https://doi.org/10.1177/13540688030092003>

ажиллагаа, мөрийн хөтөлбөр хэрхэн нөлөөлж байгааг тодорхойлох зорилгоор хийгдсэн “Улс төрийн намуудын төлөвшил, өнөөгийн нөхцөл байдал”¹⁰³ судалгааны тайлангийн үр дүнг хураангуйлан дурдвал:

- Иргэдийн хувьд төрийн эрх барьж байсан МАН, АН, МАХН-ын талаар мэдээлэл сайтай боловч бусад улс төрийн хүчин, нам эвслүүдийн талаар мэдээлэл хангалтгүй байна. 2023 оны байдлаар Монгол Улсын Дээд шүүхэд 37 улс төрийн нам бүртгэлтэй байна.¹⁰⁴ Иргэд сонгуулиар дамжуулан сонгож баталгаажуулсан улс төрийн үзэл баримтлал, мөрийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгчид болох УИХ дах намын төлөөллийг иргэдийн улс төрийн үзэл баримтлал, үнэт зүйлсийг төлөөлж чадахгүй хэмээн судалгаанд оролцогчдын 60 хувь үзэж байна.
- Мөн иргэд улс төрийн сонголт хийхдээ урт хугацааны хүчин зүйлс бус тухайн цаг үеийн нөхцөл байдал, үйл хөдлөлд хөтлөгдсөн буюу сонгуулийн нөхцөл байдал, уур амьсгал зэрэгт үндэслэн сонгуулийн өдөр болон сонгуулийн сурталчилгааны өдрүүдэд судалгаанд оролцогчдын 62 хувь шийдвэрээ гаргаж сонголт хийж байна.
- Иргэдийн тал буюу 41.6 хувь улс төрийн шийдвэр гаргахдаа намуудын бодлого, мөрийн хөтөлбөрт суурилсан үндэслэл бүхий оновчтой шийдвэр гаргаж чадахгүй байна. Мөн иргэдийн 59 хувь нь хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл болон бусад субъектийн нөлөөлөлд автан сонголт хийж байгаа нь улс төрийн хүлээн зөвшөөрөгдөхүйц бие даасан шийдвэр болж чадахгүй байна.
- Иргэдийн намуудад итгэх итгэл маш сул буюу намуудын сөрөг дэмжлэг өндөр, эерэг дэмжлэг маш бага байна. Олон ургальч үзэл бодлыг илэрхийлсэн олон намын тогтолцоонд иргэдийн итгэх итгэл суларсан байна. Харин намын хэрэг байхгүй хүчтэй ерөнхийлөгчийн засаглал байх шаардлагатай гэсэн иргэдийн хандлага нэмэгдсэн байна.
- Иргэдийн намуудаас хүлээх хүлээлт маш бага буюу иргэдийн 82 хувь намуудын өгсөн сонгуулийн амлалт, мөрийн хөтөлбөр биелэхгүй гэсэн хүлээлттэй байна. Иргэдийн дийлэнх нь намуудыг бодлого хөтөлбөр, үзэл баримтлалын хувьд буруу чиглэлд хөгжиж байна хэмээн тодорхойлж байна. Мөн иргэдийн хувьд улс төрийн нам, эвслүүдийн бодлого, үзэл баримтлал, үйл ажиллагаа, түүний хэрэгжилтийн талаарх мэдлэг, ойлголт маш сул байна.

ХОЁР. БОДЛОГЫН НАМ: ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ, АГУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн 19¹ дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Нам Үндсэн хуулийн арван зургаадугаар зүйлийн 10-т заасны дагуу байгуулагдаж, **улсын хэмжээний бодлого** дэвшүүлж ажиллана” гэсэн заалтыг тус хуулийн 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлтөөр хийсэнтэй холбоотойгоор бодлогын нам төлөвшүүлэх цаашид бодлогын намын тогтолцоог хэрхэн бүрдүүлэх тухай асуудал тулгамдаж байна.

Улсын Их Хурлаас 2023 онд баталсан “Улс төрийн намын тухай” хуульд улс төрийн нам нь тодорхой үзэл баримтлал, үнэт зүйлстэй байхыг хуульчилсан. Энэ нь намууд сонгуулийн үечлэлээр хязгаарлагдахгүйгээр хүний нийгмийн хөгжил, улс орныхоо улс төр, нийгэм, оюун санааны хөгжлийн чиг баримжааг өөрийн бүрдүүлсэн үзэл баримтлал, үнэт зүйл, итгэл үнэмшлийн дагуу үнэлэн цэгнэж, тухайн намын баримтлах үзэл суртлын тогтвортой чиг хандлагыг илэрхийлж, түүнийгээ дээдлэн үйл ажиллагаагаа явуулахыг шаардана гэсэн үг юм.

¹⁰³ <http://mirim.mn/wp-content/uploads/2020/02/Songuuli-Sudalgaanii-tailan-2019.pdf>

¹⁰⁴ <https://www.supremecourt.mn/home?page=party&id=69&pr=63&tp=list>

“Улс төрийн намын тухай” хуулийн 3.1.4-т “намын хөтөлбөр” гэж намын үзэл баримтлал, үнэт зүйл, зарчимд тулгуурлан үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл, зорилго, бодлогыг тодорхойлсон үндсэн баримт бичгийг, 4 дүгээр зүйлд “Нам нь иргэдийн улс төрийн хүсэл зоригийг илэрхийлдэг, улсын хэмжээний бодлого дэвшүүлэн сонгуульд оролцдог, хамтын шийдвэр гаргадаг, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдсэн Монгол Улсын иргэдийн нэгдэл мөн, Нам нь Үндсэн хуульт байгуулал, ардчилсан тогтолцооны зайлшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг болохын хувьд ард түмний улс төрийн хүсэл зориг, олон нийтийн үзэл бодлыг илэрхийлэх, төр, ард түмний хооронд байнгын, тогтвортой, идэвхтэй холбоо харилцаа үүсгэх, иргэдийн улс төрийн боловсрол, идэвхтэй оролцоог хөхиүлэн дэмжих, төрийн улс төрийн алба хаах, хариуцлагатай иргэнийг бэлтгэх, Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд оролцох, сонгуульд нэр дэвшүүлэн шударгаар өрсөлдөх чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр заасан болно.

XXI зуунд улс төрийн намуудын уламжлалт хэв шинж өөрчлөгдөж байна. Тухайлбал, намыг нийгмийн тодорхой анги, нийтлэг бүлгийн ашиг сонирхлын төлөөлөл гэхээсээ илүү нийгмийг бүхэлд нь хамарсан бодлого тодорхойлж, хэрэгжүүлэх улс төрийн институт талаас нь авч үзэх хандлага онол, практикийн түвшинд давамгайлж байна.¹⁰⁵

1. Бодлогын нам

Орчин үед бодлогын нам (programmatic political parties) гэдгийг улс төрийн үзэл суртлын тогтвортой чиг баримжаанд суурилсан сайн бүтэц, зохион байгуулалттай байх агуулгаар тодорхойлж байна. Энэхүү агуулга нь дараах шинжээр илэрхийлэгдэж байна:

- нам нь бүтэц, зохион байгуулалт сайтай, тогтвортой улс төрийн хөтөлбөрөөрөө олон нийтэд танигдсан бодлогын байр суурьтай байх;
- бодлогын олон талын байр суурийн талаарх дотоод зөвшилцөл, уялдаа холбоотой байх;
- улс төрийн амлалт болон эрх мэдэлд хүрсэн үедээ наад зах нь дээрх бодлогын гол амлалтуудыг биелүүлэх чадвар, чадамжтай байх;
- намын бодлого, хөтөлбөр нь тухайн нам гишүүдээ хэрхэн татан оролцуулж байгааг тодорхойлох хамгийн чухал элемент байдаг.

Энгийнээр хэлбэл энэ нь цомхон бөгөөд оновчтой бүтэц, зохион байгуулалттай, тогтвортой үзэл сурталтай нам байх тухай асуудал юм. Үүнийг улс төрийн шинжлэх ухаанд бодлогын нам буюу бодлого, хөтөлбөрт чиглэсэн намын хэв маяг бүхий төлөвшил гэж тодорхойлдог.

Улс төрийн намыг бодлогын хэмээн тодорхойлоход дараах 3 талбарт¹⁰⁶ хэрхэн үйл ажиллагаа явуулж байгаагаар үнэлж үздэг байна. Үүнд:

- нам болон түүний гишүүд, дэмжигч, сонгогчдын хоорондын харилцаа холбоо;
- намуудын хоорондох сонгуулийн өрсөлдөөн;
- бодлого боловсруулах үйл явц дах гишүүдийн идэвх, оролцоо.

Бодлогын нам нь дараах давуу талуудтай байдаг. Үүнд:

- бодлогын чиг баримжаатай байх нь намын дотоод эв нэгдлийг илүү хангадаг;
- бодлогын нэгдмэл байдал нь "намын улс төрийн дүр төрх"-ийн үзэл суртлын агуулгыг бэхжүүлдэг;
- бодлогын нам нь үйлчлүүлэгчийг шүтсэн (клиентилист) тогтолцооноос илүү хямд, төсөр байдаг;
- бодлогын намын тогтолцоо нь ардчиллыг илүү дээд шатанд гаргах дэмжлэг болдог.

¹⁰⁵ https://cdn.greensoft.mn/uploads/users/3092/files/Chukhal%20sedev_Political%20Party-1.pdf

¹⁰⁶ https://cdn.greensoft.mn/uploads/users/3092/files/Chukhal%20sedev_Political%20Party-1.pdf

Дараах алхмуудыг хийснээр улс төрийн нам бодлогын нам болно хэмээн үздэг.¹⁰⁷ Үүнд:

- Бодлогын зорилтуудаа зарлаж, өрсөлддөг байх. Энэ нь нам доторх улстөрчдөөс бодлогын зөрөөтэй зарим байр суурийг дотооддоо зөвшилцөж, гадагш нэг дуугаар ярихыг шаарддаг бөгөөд ингэснээр хувь улстөрчийн дуу хоолойноос дээгүүр “намын дуу хоолой” бий болдог байна;
- Дотоод уялдаа холбоогоо сайжруулах. Энэ нь ялангуяа боломжит сонгогчидтойгоо харилцах сонгуулийн стратеги болон бусад асуудлуудтай онцгой хамааралтай;
- Улс төрийн байр суурь нь бусад намаас тод ялгагдахуйц байх. Хэрэв намуудад тухайн асуудлаар бусад намаас ялгарах хангалттай бодлого, шийдэл байхгүй бол сонгогч уруу хандах боломжгүй. Улс төрийн намууд тухайн асуудлаар ялгагдах онцлог бүхий байр суурьтай байх хангалттай улс төрийн “туйлшрал”-ыг бий болгож байж бодлогын улс төр хөгждөг байна.

Эдгээрээс харахад улс төрийн нам болон иргэд, сонгогчдын хоорондын холбоог тодорхойлох механизм нь намын бодлого, хөтөлбөр тул нийгмийн хэрэгцээнд тулгуурласан, улс орны хөгжлийн алсын хараа, бодлогод нийцсэн бодит, хэрэгжихүйц байх нөхцөлийг шаарддаг онцлогтой.

Манай улсад бодлогын нам төлөвшиж чадахгүй байгаа асуудал хөндөгддөг нь намууд нийгмийн асуудлыг тодорхойлж, шийдэл дэвшүүлсэн үндэсний хэмжээний бодлого, хөтөлбөр боловсруулан, түүгээрээ өрсөлдөж чадахгүй байгаатай холбоотой байна. Намууд бодлогоороо ялгарч өрсөлдөж чадахгүй байгаагийн улмаас иргэдийн улс төрийн сонголт мухардаж, үйлчлүүлэгчийг шүтсэн (клиентилест) намын хэв маяг руу шилжиж, улмаар ардчилсан сонгуулийн зарчим алдагдан, популизм газар авахад хүргэж байна.

2. Бодлогын баримт бичиг

1. Улс төрийн намын зүгээс нийгэм, эдийн засгийн тодорхой асуудлуудад хандах үзэл хандлага, тэдгээрийг шийдвэрлэх бодлогын зорилтууд нь тухайн намын үнэт зүйл, үзэл баримтлалаас урган гардаг. Тэрхүү эдийн засаг, нийгэм, хүрээлэн буй орчин, соёл, шинжлэх ухаан, эрх зүйт ёс, батлан хамгаалах, гадаад харилцаа гэх зэрэг нийгмийн амьдралын бүхий л салбар, чиглэлд баримтлах бодлого, зорилтуудын нийлбэр нь намын **бодлогын ерөнхий хүрээ** (general policy framework)-г тодорхойлдог байна. Баруун төв ба зүүн төвийн үзэл баримтлалтай улс төрийн хүчнүүдийн тухайд дээр дурдсан хүрээний бодлого нь харьцангуй ялгаатай байр суурийг илэрхийлдэг. Хавсралт 1-ээр баруун төв, зүүн төвийн үзэл баримтлалтай улс төрийн намын бодлогын ерөнхий хүрээг харуулав.
2. Улс төрийн намууд урт хугацаанд тогтвортой үзэл баримтлалтай байхын тулд **Үндсэн хөтөлбөр** хэмээх бодлогын баримт бичиг боловсруулж баталдаг байна. Тэдгээр нь үндсэн хөтөлбөр, тунхаг, зарчмууд, үндсэн чиглэл гэх зэрэг янз бүрийн нэршилтэй байдаг боловч агуулгын хувьд тулгуур үнэт зүйл, зарчим, үзэл баримтлал, үйл ажиллагааны чиглэл, хэрэгжүүлэх үндсэн бодлого, зорилтуудаа тусгасан байдаг (Хэсэг 3-аас харна уу). Намын үндсэн хөтөлбөр нь дараах онцлог шинжтэй.¹⁰⁸ Үүнд:
 - а. **Урт хугацааны алсын хараа болдог:** Үндсэн хөтөлбөр нь улс төрийн намын бодлогын суурь бөгөөд хэтийн алсын хараа, зарчим, үнэт зүйлсийг

¹⁰⁷<https://www.agora-parl.org/sites/default/files/agora-documents/politics-meets-policies-the-emergence-of-programmatic-political-parties-pdf.pdf>

тодорхойлж, намын бүхий л шийдвэр, бодлогыг урт хугацааны туршид чиглүүлдэг гол үзэл суртлыг тусгадаг;

- b. **Иж бүрэн, цогц шинжтэй:** Үндсэн хөтөлбөр нь нийгмийн амьдралын өргөн хүрээг хамардаг. Эдийн засаг, нийгэм, гадаад бодлого, засаглал гэх мэт асуудлаарх намын байр суурийг тодорхойлж, итгэл үнэмшлийн иж бүрэн, цогц систем бүрдүүлдэг;
 - c. **Тогтвортой байдлыг хангадаг:** Үндсэн хөтөлбөрүүд нь цаг хугацааны хувьд харьцангуй тогтвортой байх хандлагатай байдаг. Тухайлбал: Германы Социал Демократ намын үндсэн хөтөлбөрийн дундаж насжилт 19.3 жил байна;
 - d. **Бодлого, байр суурийн үндэс суурь болдог:** Үндсэн хөтөлбөр нь аливаа асуудалд хандах намын бодлого, байр суурийг тодорхойлох үндэс суурь болдог бөгөөд тухайлсан тодорхой асуудлаар нарийвчилсан бодлого, платформыг бий болгох уялдаа холбоо бүхий тогтолцоог үүсгэдэг;
 - e. **Дотоод баримт бичиг байдаг:** Үндсэн хөтөлбөр олон нийтэд нээлттэй хэдий ч үндсэндээ намын гишүүд, намын идэвхтэн, улс төрчид, удирдлагуудад зориулсан дотоод баримт бичиг юм.
3. Улс төрийн намууд шат, шатны сонгуульд зориулж, үндсэн хөтөлбөрийнхөө хүрээнд **сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр** боловсруулдаг бөгөөд энэ нь үндсэн хөтөлбөрөөсөө ялгарах дараах онцлогтой.¹⁰⁹ Үүнд:
- a. **Богино хугацаатай:** Сонгуулийн хөтөлбөр нь үндэсний болон орон нутгийн сонгууль гэх мэт сонгуулийн тодорхой мөчлөгт тусгайлан зориулагдсан байдаг. Энэ нь тухайн сонгуультай холбоотой цаг үеийн асуудал, бодлогын талаар намын байр суурийг тодорхойлдог.
 - b. **Тодорхой асуудлуудад төвлөрдөг:** Үндсэн хөтөлбөрөөс ялгаатай нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр сонгуулийн кампанит ажлын явцад онцгой анхаарал хандуулах тодорхой тооны багц асуудлуудад л төвлөрдөг. Ингэснээр нам ойрын зорилго, тэргүүлэх чиглэлээ сонгогчдод хүргэх боломжтой болдог.
 - c. **Уян хатан шинж чанартай:** Мөрийн хөтөлбөрүүд нь тухайн асуудлын нөхцөл байдал, олон нийтийн санаа бодол, шинээр гарч ирж буй сорилтуудад дасан зохицдог. Өөрөөр хэлбэл, тухайн цагийн улс төрийн уур амьсгал, нөхцөл байдалд тохирсон байдаг гэсэн үг юм.
 - d. **Олон нийтэд хандсан:** Мөрийн хөтөлбөр нь засгийн эрх авсан тохиолдолд хэрэгжүүлэх амлалт, зорилгын илэрхийлэл болгож олон нийтэд хандсан агуулгатай.
 - e. **Сонгуулийн сурталчилгааны хэрэгсэл болдог:** Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр нь сонгуулийн кампанит ажлын гол хэсэг юм. Намын олон нийттэй харилцах стратегийг удирдан чиглүүлж, нэр дэвшигчдэд байр сууриа илэрхийлэхэд нь тусалж, сонгогчдод саналаа хэнд өгөх талаар үнэлгээ, дүгнэлт гаргах боломжийг мөрийн хөтөлбөр олгодог байна.

3. Намын улс төрийн хөтөлбөр

Намын улс төрийн хөтөлбөр гэдэг нь улс төрийн харилцаан дахь намын анхдагч баримт бичиг юм. Намын хөтөлбөр нь:

¹⁰⁹ <https://www.eisa.org/storage/2023/05/Political-Parties-Programme-Handbook-No-18-EISA.pdf>

1. парламентын болон орон нутгийн бүх шатны сонгуульд нэр дэвшигчээ дэмжих гол хэрэгсэл болдог;
2. сонгууль хоорондын үе шатанд намын баримтлах үзэл суртлын үндсэн баримт бичиг болж мөрдөгддөг;
3. “Улс төрийн намын тухай” хуульд заасны дагуу намын үзэл баримтлал, үнэт зүйл, зарчимд тулгуурлан үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл, зорилго, бодлогыг тодорхойлсон үндсэн баримт бичиг;
4. тухайн намын бусдаас ялгарах үндсэн шинж чанарыг илэрхийлж, сонгогчдын улс төрийн сонголтыг бүрдүүлэх хамгийн чухал баримт бичиг мөн болно.

Иймд улс төрийн намын хөтөлбөр боловсруулахдаа дараах зүйлийг анхааран тусгахыг санал болгож байна. Энэ нь хөтөлбөрийн үндсэн бүрдэл хэсэг юм. Үүнд:

- 1) улс төрийн намын баримт бичгийн бүрэн нэр;
- 2) улс төрийн намын өөрийн товч тодорхойлолт;
- 3) улс орны өнөөгийн цаг үеийн нөхцөл байдлыг шүүмжлэлтэй өнцгөөс үнэлсэн үнэлгээ;
- 4) хүндрэлийг нөхцөлдүүлж буй учир шалтгаан, түүний тодорхой илрэлүүд;
- 5) намын үнэт зүйлс, үндсэн зорилгоо тодорхойлох;
- 6) намын үнэт зүйл, үндсэн зорилгоо тайлбарлах;
- 7) тулгамдсан асуудал, саад бэрхшээл, түүнийг шийдвэрлэх арга зам, бололцоо, чадамжийг тодорхойлох;
- 8) тухайн улс төрийн намын бусдаас ялгарах онцлог шинж чанарыг илэрхийлэх;
- 9) замнал, уриа хэлбэрээр нэгтгэн дүгнэсэн тунхаглал.

Намууд улс төрийн хөтөлбөр боловсруулахдаа эдгээр бүрдэл хэсгийг хэлбэр, агуулгын хувьд бүрэн хангахаас гадна боловсруулах үйл явцаа ил тод, нээлттэй зохион байгуулж, гишүүд, дэмжигчдийнхээ идэвх, оролцоог бүрэн хангахуйц орчин бүрдүүлэх нь бодлогын нам болохын үндсэн гол нөхцөл болдог байна.

ГУРАВ. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ УЛС ТӨРИЙН НАМЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.1. ГЕРМАН УЛСЫН НАМУУДЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.1.1 Германы Социал Демократ Нам

Германы Социал Демократ Нам¹¹⁰ (Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Гер.), Social Democratic Party (Анг.), SPD) (ГСДН) нь сүүлийн 100 гаруй жилийн турш Германы нийгэмд нөлөө бүхий улс төрийн томоохон хүчин байсаар ирсэн. Тус нам 1875 онд байгуулагдсан цагаасаа хойш улс орныхоо нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн дүр төрхийг бүрдүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн байна. Зүүн төвийн чиг баримжаатай улс төрийн намын хувьд ГСДН ардчилсан зарчмуудыг баримталж дэвшилтэт бодлого, нийгмийн халамжийн шинэчлэлийг тууштай дэмжиж ирсэн.

ГСДН-ын бодлого, үндсэн чиглэл, хөтөлбөрийг авч үзэхийн өмнө түүний түүхэн замналыг товчхон дурдах нь зүйтэй. Тус намын түүх Герман дахь ажилчин ангийн хөдөлгөөнүүд улс төрийн төлөөлөл, нийгмийн шударга ёсыг шаардаж эхэлсэн 19-р зууны сүүлч үеэс улбаатай. 1875 онд Гота хотод болсон социалист болоод хөдөлмөрийн янз бүрийн бүлгүүдийн нэгдсэн их хурлын үеэр тус нам албан ёсоор байгуулагджээ. Он жилийн туршид ГСДН-ын хүч нөлөөлөл нийгэмд улам бүр өсөн нэмэгдсээр улмаар Германы улс төрийн гол тоглогчийн нэг болсон байна. Веймарын Бүгд Найрамдах Улсын (1919-1933) үймээн самуунтай цаг үед ГСДН тус улсын ардчилсан үндэс суурийг тавихад ихээхэн хувь нэмэр

¹¹⁰ ГСДН-ын албан ёсны веб хуудас: <https://www.spd.de>

оруулсан байдаг. Гэвч 1930-аад оны эхэн үеэс Адольф Гитлер болон нацист нам хүчирхэгжсэн нь ГСДН-ыг мөрдлөг хавчлагад өртөж дарангуйлагдахад хүргэсэн юм. Нацист дэглэмийн үед тус намын олон мянган гишүүд баривчлагдаж, цөлөгдөж мөн алагдсан байдаг.

Дэлхийн II дайны дараа ГСДН дайны хөлд бүрэн сүйдсэн Герман орныг сэргээн босгоход үнэтэй хувь нэмэр оруулсан чухал хүчнүүдийн нэг болж улс төрийн тавцанд дахин гарч ирсэн. ХБНГУ-ын Үндсэн хууль (Constitution)-ийн гол үндэс, эх суурь нь болсон хуулийн (Grundgesetz) төслийг боловсруулалцахад тус нам гол үүрэг гүйцэтгэсэн байна. Дайны дараах үед ГСДН нь ажилчдын эрх, нийгмийн шударга ёс, эдийн засгийн шинэчлэлийг хамгаалахад мөн онцгой чухал үүрэг гүйцэтгэж ирсэн. 1970-аад онд Вилли Брандт канцлер болсон нь Остполитикийн (Ostpolitik-зүүний хүчний улс төр) үеийг эхлүүлж, зүүн Европын орнуудтай ойр дотно харилцаатай болж, эцэст нь 1990 оны 10 дугаар сарын 03-нд хоёр Германыг нэгтгэх үйлсэд түүхэн хувь нэмэр оруулсан байна.

Одоогийн байдлаар ХБНГУ-ын парламент буюу Бундестаг нийт 736 суудалтайгаас тус нам 206¹¹¹ мандаттай буюу хамгийн олон суудалтай улс төрийн хүчин байна.

ГСДН дараах улс төрийн тулгуур үзэл баримтлал, зарчмуудыг үйл ажиллагаандаа удирдлага болгодог байна. Үүнд:

1. **Нийгмийн ардчилал:** Төр зайлшгүй шаардлагатай үйлчилгээг үзүүлэх, нийгмийн халамжийг хангахад чухал үүрэг гүйцэтгэдэг холимог эдийн засгийг дэмжинэ. Шударга, зүй ёсны нийгмийг бий болгохын тулд зах зээлд суурилсан капитализмыг нийгмийн хамгааллын хүчтэй бодлоготой тэнцвэржүүлэхийг эрмэлздэг.
2. **Ажилчдын эрх:** Түүхэн гарал үүсэлтэйгээ холбоотойгоор ГСДН нь ажилчдын эрхийг хамгаалах, шударга хөдөлмөрийн практикийг дэмжих үүрэг хүлээсээр байна. Хамтын хэлэлцээр, хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хууль, ажлын байрны аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн зохицуулалт нь тэдний тэргүүлэх чиглэлүүдийн нэг юм.
3. **Нийгмийн шударга ёс:** ГСДН нь нийгмийн эмзэг бүлгийн гишүүдийг дэмжихийн тулд шат дараалсан татвар, дахин хуваарилах бодлого, зорилтот халамжийн хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх замаар нийгэм-эдийн засгийн ялгааг бууруулах зорилготой.
4. **Европын интеграц:** ГСДН нь Европын интеграцыг тууштай дэмжиж, Европын Холбоо (ЕХ)-н дахь Германы оролцоог тогтмолжуулж, хэвшүүлэхэд чухал үүрэг гүйцэтгэсэн. Энэ нь гишүүн орнуудын хамтын ажиллагааг дэмжин, нэгдмэл, цэцэглэн хөгжсөн Европыг дэмжинэ.

ГСДН улс орныхоо хөгжил дэвшил, сайн сайханд ихээхэн хувь нэмэр оруулсан. Эдгээрээс заримыг нь дурдвал:

- Халамжийн шинэчлэл: ГСДН нь нийгмийн хамгааллын хүчирхэг сүлжээ, хямд орон сууцны хөтөлбөр, хүртээмжтэй эрүүл мэндийн болон боловсролын тогтолцоог бий болгох зэрэг халамжийн томоохон шинэчлэлийг тэргүүлсэн.
- Хөдөлмөрлөх эрх: Намаас ажилчдын эрх ашгийг хамгаалж ажилласнаар хөдөлмөрийн нэн чухал хуулиуд хэрэгжиж, ажилчдад шударга хандах, ажиллах, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах нөхцөл бүрдсэн.
- Жендэрийн тэгш байдал: ГСДН нь эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчин дэх оролцоо, тэгш цалингийн санаачилга, эмэгтэйчүүдийн манлайллын үүргийг ахиулахад чиглэсэн бодлогоор дамжуулан жендэрийн тэгш байдлыг идэвхтэй дэмжсээр ирсэн.

¹¹¹ <https://www.bundestag.de/en/parliament/plenary/distributionofseats>

- Байгаль орчны санаачилга: ГСДН нь сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, байгальд ээлтэй бодлогыг хэрэгжүүлэх замаар уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэхэд Герман улсын хүчин чармайлтын тэргүүн эгнээнд явж ирсэн.

3.1.1.1 ГСДН-ын бодлогын баримт бичгүүд

ГСДН-ын Үндсэн хөтөлбөр (Das Grundsatzprogramm):

ХБНГУ-ын Улс төрийн намын тухай хуулийн¹¹² 1-р зүйлийн 3 дах хэсэг болон 6 дугаар зүйлд зааснаар улс төрийн нам нь бичмэл дүрэм, хөтөлбөртэй байна. ГСДН байгуулагдсан цагаасаа эхлэн улс төрийн үнэт зүйл, үзэл баримтлал, зарчим, үндсэн чиглэлээ тусгасан Үндсэн хөтөлбөрийг батлан мөрдөж ирсэн бөгөөд түүхэн цаг үеийнхээ туршид найман¹¹³ үндсэн хөтөлбөр баталжээ. Тэдгээр үндсэн хөтөлбөрүүдийг түүхэн он дарааллаар харуулбал:

- 1869 оны Айзенах (Eisenacher)-ын хөтөлбөр;
- 1875 оны Гота (Gothaer)-ын хөтөлбөр;
- 1891 оны Эрфурт (Erfurter)-ын хөтөлбөр;
- 1921 оны Гөрлиц (Görlitzer)-ын хөтөлбөр;
- 1925 оны Хайделберг (Heidelberger)-ын хөтөлбөр;
- 1959 оны Годесберг (Godesberger)-ын хөтөлбөр;
- 1989 оны Берлин (Berliner)-ын хөтөлбөр;
- 2007 оны Хамбург (Hamburger)-ын хөтөлбөр.

Эдгээр он дарааллаас үзэхэд нэг үндсэн хөтөлбөрийн хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан дундаж хугацаа нь 19,3 жил байна. Хамгийн сүүлд батлагдсан, одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа үндсэн хөтөлбөр нь Хамбург (Hamburger)-ийн хөтөлбөр¹¹⁴ юм.

Хамбургийн хэмээн нэрлэгддэг тус үндсэн хөтөлбөрийг найман жилийн турш хэлэлцсэний эцэст 2007 оны 10-р сард Хамбургийн намын бага хурлаар баталж, 21-р зууны шинэ сорилтуудыг даван туулах шинэ үндсэн хөтөлбөрийн хэлэлцүүлгийн үйл явц дууссан байна.

"Хамбургийн хөтөлбөр" нь нийгмийн ардчиллын үнэт зүйлсийн уламжлалыг үргэлжлүүлж, ойрын хэдэн арван жилдээ орчин үеийн, тогтвортой байх улс төрийн үзэл баримтлалыг боловсруулсан.

ГСДН нь даяаршлыг улс төрийн хувьд хэлбэршүүлэх, идэвхжүүлэх хөтөлбөр боловсруулсан Германы анхны нам байсан. Энэ нь ардчиллыг бизнесийн эрх ашгаас дээгүүрт тавихыг олон улсын түвшинд хэрэгжүүлэх арга барил, хандлага болсон. Даяаршилд үзүүлэх хамгийн чухал хариу арга хэмжээ бол Европыг бэхжүүлэх явдал гэж үзсэн. ГСДН нь өөрийгөө энх тайвны төлөөх хүч гэж үзэн дэлхийн шударга дэг журмыг тогтоохын төлөө тэмцдэг.

Социал демократ үзэл баримтлалын үндсэн үнэт зүйлс болох эрх чөлөө, шударга ёс, эв нэгдэл нь өнөө ч ач холбогдолтой хэвээр байгааг цохон тэмдэглэхийн сацуу, эдгээр үнэт зүйлсийг зөвхөн дэвшүүлээд зогсохгүй ухамсарлаж ухаарна гэдэг нь нэн чухал. Өнөөгийн цаг үеийн нөхцөлд түүнийг ухаарна гэдэг улс төрийн тэргүүлэх байр суурь, тогтвортой байх зарчмыг хэрэгжүүлнэ гэсэн үг хэмээн тунхагласан байна.

¹¹² ХБНГУ-ын Улс төрийн намын тухай хууль:

https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/gesetzentexte/Parteiengesetz_PartG_engl_042009.pdf?__blob=publicationFile&v=2

¹¹³ ГСДН-ын Үндсэн хөтөлбөрүүд: <https://www.spd.de/programm/grundsatzprogramm>

¹¹⁴ ГСДН-ын 2007 оны "Хамбургийн хөтөлбөр" хэмээх Үндсэн хөтөлбөр (Англи хэлээр):

https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Grundsatzprogramme/hamburger_programm_englisch.pdf

Хамбургийн хөтөлбөрийн бүтэц:

Оршил

1. Бидний цаг үе
2. Бидний үндсэн үнэт зүйл, үндсэн итгэл үнэмшил
3. Бидний зорилго, бодлого
 - 3.1 Амар амгалан, шударга ертөнц
 - 3.2 Нийгмийн чиг баримжаатай ардчилсан Европ
 - 3.3 Эв санааны нэгдэл, ардчилсан төрд суурилсан иргэний нийгэм
 - 3.4 Жендэрийн тэгш байдал
 - 3.5 Тогтвортой хөгжил, чанарын өсөлт
 - 3.6 Бүгдэд нь сайн ажил
 - 3.7 Урьдчилан сэргийлэх нийгмийн халамжийн төр
 - 3.8 Илүү сайн боловсрол, хүүхдэд тохиромжтой нийгэм, бат бөх гэр бүл
4. Бидний зам

2007 оны "Хамбургийн хөтөлбөр"-ийн зарим гол үзэл санааны хураангуйг¹¹⁵ дурдвал:

1. Нийгмийн зүй ёс (Social justice): ГСДН тэгш бус байдлыг бууруулж, бүх иргэдэд тэгш боломж олгохыг зорьж, нийгмийн шударга ёсны төлөө тууштай байгаа гэдгээ дахин нотолсон. Тус нам хамгийн эмзэг бүлгийн гишүүдээ дэмжсэн, нийгмийн тэгш бус байдлыг шийдвэрлэсэн, шударга, хүртээмжтэй нийгмийг бий болгохыг зорьж буй.
2. Эдийн засгийн бодлого: ГСДН нь чөлөөт аж ахуйн элементүүдийг нийгмийн хамгаалалтай хослуулсан нийгэм-зах зээлийн эдийн засгийг дэмждэг. Тэд эдийн засгийн өсөлт, инновац, тогтвортой хөгжлийг дэмжихийн зэрэгцээ тэдгээрийн үр өгөөжийг нийгэм даяар түгээх зорилготой.
3. Байгаль орчныг хамгаалах: Байгаль орчны тогтвортой байдал, уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэхийн чухлыг тус нам хүлээн зөвшөөрдөг. Тэд нүүрстөрөгчийн ялгаруулалтыг бууруулах, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих, хойч үедээ үлдээх зорилгоор байгалийн нөөцийг хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлэх зорилготой.
4. Боловсрол ба судалгаа: Тус нам хувь хүний хөгжил, нийгмийн дэвшилд боловсрол, судалгааны ач холбогдлыг онцлон чухалчилдаг. Тэд бүх иргэдэд өндөр чанартай боловсролын хүртээмжийг хангах, эдийн засаг, технологийн дэвшлийг хөтлөх судалгаа, инновацыг дэмжихийг эрмэлзэж байна.
5. Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал: Нам нь эрүүл мэндийн тогтолцоо, нийгмийн халамжийн хөтөлбөрийг бэхжүүлж, хүн бүрийг хүртээмжтэй, иж бүрэн эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээнд хамруулах зорилт тавьсан.
6. Жендэрийн тэгш байдал: ГСДН нь хүйсийн тэгш байдлын төлөө тэмцэж, ялгаварлан гадуурхалтыг арилгах, нийгмийн бүх салбарт бүх хүйсийн тэгш боломжийг дэмжих зорилготой.
7. Интеграц ба шилжилт хөдөлгөөн: Тус нам цагаачид болон дүрвэгсдийг өөрийн нийгэмд амжилттай нэгтгэн авахад анхаарч, соёлын олон янз байдлыг эрхэмлэдэг олон талт, хүртээмжтэй нийгмийг бий болгохыг зорьдог.
8. Ардчилал ба оролцоо: ГСДН эрч хүчтэй, оролцоот ардчиллыг дэмжиж, шийдвэр гаргах үйл явц дах иргэдийн оролцоо болон бүх түвшний улс төрийн идэвх оролцоог хөхиүлэн урамшуулдаг.
9. Европын болон олон улсын хамтын ажиллагаа: Дэлхий дахинд тулгарч буй сорилтуудыг шийдвэрлэх, энх тайвныг дэмжих, хүний эрхийг хамгаалахад Европ болон олон улсын хамтын ажиллагаа чухал болохыг тус нам хүлээн зөвшөөрдөг.

¹¹⁵ ГСДН-ын 2007 оны “Хамбургийн хөтөлбөр” хэмээх Үндсэн хөтөлбөр (Англи хэлээр): https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Grundsatzprogramme/hamburger_programm_englisch.pdf

10. Дижиталчлал: ГСДН дижиталчлалын өөрчлөлтийн үр нөлөөг хүлээн зөвшөөрч, мэдээллийн нууцлал, кибер аюулгүй байдлыг хангахын зэрэгцээ иргэдийн ашиг тусын тулд боломжоо ашиглахыг зорьсон.

Энэхүү үндсэн хөтөлбөрийн хүрээнд холбооны болон бусад сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрүүдийг боловсруулдаг байна. Хамгийн сүүлд холбооны сонгууль 2021 онд болсон байдаг бөгөөд энэхүү сонгуулиар тус намаас дэвшүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн бүтэц, агуулгыг жишээ болгон тоймлон харуулъя. Үүнд:

ГСДН-ын 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн (ирээдүйн) хөтөлбөр¹¹⁶ (Das Zukunftsprogramm der SPD):

ГСДН-ын 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн бүтэц:

I. Ирээдүй. Хүндлэл. Европ.

- 1.1 Ирээдүйгээ баталгаажуулах
- 1.2 Хүндлэлийг сэргээх
- 1.4 Нийгмийн эв нэгдлийг эрхэмлэх

II. Амьдрахад үнэ цэнтэй ирээдүй

- 2.1 Ирээдүйд чиглэсэн эрхэм зорилго I. Уур амьсгалд (сөрөг) нөлөөлөлгүй Герман
- 2.2 Ирээдүйн эрхэм зорилго II. Европын хамгийн орчин үеийн хөдөлгөөнт систем
- 2.3 Ирээдүйн эрхэм зорилго III. Герман, Европын дижитал бие даасан байдал
- 2.4 Ирээдүйн эрхэм зорилго IV. Эрүүл мэндийн тогтолцооны шинэчлэлт
- 2.5 Тогтвортой эдийн засгийг дэмжих бидний төлөвлөгөө
- 2.6 Шинжлэх ухаан, судалгааг шинэлэг, тогтвортой байлгахын тулд бид хэрхэн төлөвлөж байгаа вэ.
- 2.7 Бид бодлогоо хэрхэн санхүүжүүлэхээр төлөвлөж байгаа вэ
- 2.8 Манай засаглалын загвар

III. Хүндлэлийн нийгэм

- 3.1 Ажлыг үнэлэх
- 3.2 Ажил мэргэжлээр ажиллах боломжийг сайжруулах
- 3.3 Эв нэгдлийг бэхжүүлэх
- 3.4 Өндөр настны хангамжийг бүрдүүлэх
- 3.5 Бие биедээ анхаарал халамж тавих
- 3.6 Хямд үнэтэй орон сууц
- 3.7 Хүүхдийн аюулгүй байдал, баталгаат байдал
- 3.8 Тэгш байдлыг бодит болгох
- 3.9 Хамтдаа амьдрах
- 3.10 Ардчиллыг бэхжүүлэх
- 3.11 Соёлыг сурталчлах
- 3.12 Бие биеэ илүү сайн ойлгох
- 3.13 Аюулгүй орчинд амьдрах
- 3.14 Эрүүл мэндийг хамгаалах, залуучуудыг хамгаалах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх нь эмийн талаар баримтлах бодлогыг тодорхойлно
- 3.15 Байгальд ээлтэй

IV. Дэлхий даяарх бүрэн эрхт Европ

¹¹⁶ ГСДН-ийн 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр (Англи хэлээр): https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/202105_Zukunftsprogramm_EN.pdf

- 4.1 Эв нэгдлийг бэхжүүлэх
- 4.2 Экологи, нийгмийн хариуцлагатай менежмент
- 4.3 Ардчиллыг өргөжүүлэх
- 4.4 Европын хөршүүдтэйгээ харилцах харилцааг хөгжүүлэх
- 4.5 Энхийг сахиулах

V. Ирээдүй, хүндэтгэл, эв нэгдлийн Европ – шинэ арван жилийн удирдамж

*ГСДН-ын 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн (ирээдүйн) хөтөлбөрийн товч агуулга:*¹¹⁷

- Нийгмийн шударга ёс ба халамж: ГСДН нь нийгмийн хамгааллын сүлжээг бэхжүүлж, бүх иргэдийг орон сууц, боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээнд хүртээмжтэй хамруулахыг зорьдог. Тэд орлогын тэгш бус байдлыг бууруулж, нийгмийн эмзэг бүлгийн гишүүдийг хамгаалахын тулд шат дараатай татвар ногдуулахыг дэмждэг.
- Ажилчдын эрх, шударга цалин: Нам нь ажилчдын эрхийг хамгаалах, хөдөлмөрийн нөхцөлийг сайжруулахын төлөө байна. Тэд хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тогтоох, хамтын хэлэлцээрийг шударгаар явуулах, ажил амьдралын тэнцвэрийг хангах арга хэмжээ авахыг дэмжиж байна.
- Уур амьсгалын өөрчлөлт ба хүрээлэн буй орчин: SPD нь уур амьсгалын эсрэг арга хэмжээ авч, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрт шилжихийг чухалчилдаг. Тэд уур амьсгалын өөрчлөлттэй үр дүнтэй тэмцэх тогтвортой бодлого, санаачилгыг дэмжихийг эрмэлздэг.
- Дижитал өөрчлөлт: Дижитал эриний боломжуудыг ашиглан ГСДН нь инновацыг дэмжих, дижитал дэд бүтцийг өргөжүүлэх, иргэдийн мэдээллийн хамгаалалтыг хангах зорилготой.
- Жендэрийн тэгш байдал ба олон талт байдал: ГСДН нь жендэрийн тэгш байдлыг дэмжиж, нийгмийн бүх талбарт олон талт байдал, оролцоог нэмэгдүүлэх бодлогыг дэмжинэ.
- Европын интеграц: Нам нь нэгдсэн бодлого, санаачилгаар нэгдмэл, цэцэглэн хөгжсөн Европыг бий болгохыг зорин Европын интеграцлал, хамтын ажиллагааг тууштай дэмжиж байна.
- Боловсрол ба судалгаа: ГСДН нь ирээдүйд чадварлаг, мэдлэгтэй ажиллах хүчийг бий болгохын тулд боловсрол, судалгаанд хөрөнгө оруулахыг чухалчилдаг.
- Боломжийн орон сууц: Орон сууцны хямралыг шийдвэрлэхийн тулд SPD нь хямд үнэтэй орон сууцны сонголтыг өргөжүүлэх, түрээслэгчдийг хамгаалахын тулд түрээсийн хяналтыг хэрэгжүүлэхэд анхаарлаа хандуулдаг.
- Эрүүл мэндийн салбарын шинэчлэл: Нам эрүүл мэндийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, чанартай тусламж, үйлчилгээг иргэдэд хүртээмжтэй байлгахыг зорьж байна.
- Ардчилал ба иргэний эрх: ГСДН нь ардчилсан зарчим, иргэний эрхийг хамгаалах, бэхжүүлэх, хүртээмжтэй, оролцоотой нийгмийг дэмжих зорилготой.

3.1.2 Германы Христийн ардчилсан холбоо нам

Дэлхийн 2-р дайны дараах Германы улс төрийн орчинд цаашдын тогтвортой байдал, шинээр сэргэх, дахин эвлэлдэн нэгдэх зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагатай тулгарсан байлаа. Энэхүү түүхэн цаг үед буюу 1945 онд Германы Христийн ардчилсан холбоо нам (Die Christlich Demokratische Union Deutschlands (Гер), Christian Democratic Union of Germany (Анг) CDU) (ГХАХН) ард түмний дунд нэр хүндтэй, үндэстнийхээ ирээдүйн замналыг тодорхойлох улс төрийн гол хүчин болон үүсгэн байгуулагдсан байна. Тус намыг үүсгэн байгуулагчид нь гол төлөв өмнөх улс төрийн хүчнүүд болох Төвийн нам, Ардчилсан нам,

¹¹⁷ ГСДН-ийн 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр (Англи хэлээр): https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/202105_Zukunftsprogramm_EN.pdf

Ардын нам, Үндэсний ардын намын хуучин гишүүд, дэмжигчдээс бүрдэж байв. ГХАХН нь христийн ардчилсан, либерал консерватив үзэл баримтлалтай, баруун төвийн, нийтийг хамарсан улс төрийн нам юм.

ГХАХН-ыг Герман орны хэтийн төлөв болон тус намын бодлого чиглэлийн тодорхойлогч нөлөө бүхий эрхмүүд удирдаж ирсэн бөгөөд эдгээрээс хамгийн алдартай нь дайны дараах сэргээн босголтод чухал үүрэг гүйцэтгэж, Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсыг байгуулалцсан Конрад Аденауэр юм. Мөн Хоёр Германыг нэгтгэхэд идэвхийлэн зүтгэсэн Хельмут Коль, Европын санхүүгийн хямралыг даван туулсан прагматик бодлоготон Ангела Меркель зэрэг нэр хүндтэй улс төрч, удирдагчид байв.

Тус нам нь Германы улс төрд зонхилох байр суурьтай улс төрийн хүчин байсаар ирсэн бөгөөд ихэнхдээ эвслийн засгийн газруудыг толгойлж эсхүл тэдгээрт хамтран оролцож байв. ГХАХН-ын бодлого, үйл ажиллагаа өөрчлөгдөж буй нийгмийнхээ хэрэгцээ шаардлагад дасан зохицож, нийцсэн хэвээр байх чадвартай байсан нь сонгуульд олон удаа ялалт байгуулж, эвслийн Засгийн газар тэргүүлэхэд нөлөөлсөн.

ГХАХН-ын бодлогын хөтөлбөрт эдийн засгийн шинэчлэлээс эхлээд нийгмийн халамжийн хөтөлбөр хүртэл олон асуудлууд туссан. Төсвийн хариуцлага, ажлын байр бий болгох, жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих зэрэгт тус нам ихээхэн анхаарал хандуулж ирсэн нь эдийн засгийн бодлогынх нь гол цөм байсаар ирсэн. Нийгмийн бодлогын хүрээнд ГХАХН нь гэр бүлийн үнэ цэнэ, боловсрол, эрүүл мэндийн салбарын шинэчлэлийг дэмжиж ирсэн. ГХАХН-ын Германы нийгэмд үзүүлэх нөлөө нь дотоод бодлогын хүрээнээс даван гарч бүс нутаг дэлхийн түвшинд хүрсэн. Тус намын Европын интеграцчлалын төлөөх бодлого нь Герман улс Европын Холбоонд тэргүүлэх үүрэг гүйцэтгэж, голлох нөлөө бүхий гишүүн болоход нөлөөлсөн. Түүнчлэн ГХАХН-ын хоёр Германыг дахин нэгтгэхэд гүйцэтгэсэн үүрэг нь Герман Улсыг илүү хүчирхэг, нэгдмэл болгох эх суурийг тавьсан юм.

Олон жилийн туршид ГХАХН иргэд, сонгогчдын санаа бодлын өөрчлөлт, бусад альтернатив намуудын өсөлт, хөгжилт зэрэг сорилтуудтай тулгарч байсан. Гэвч тэд бодлого, манлайлал, зохицуулалтаа тухайн нөхцөл байдалд тохируулан өөрчилсөөр дасан зохицож ирсэн. Цагаачлал, эрчим хүчний шилжилт, дижиталчлал зэрэг асуудлуудыг шийдвэрлэх үйл явц нь ГХАХН-ыг үнэт зүйл, үндсэн зарчмууддаа үнэнч байхыг шаардаж байна.

ГХАХН-ын үнэт зүйл, үзэл баримтлал:

ГХАХН-ын үнэт зүйл, үндсэн үзэл баримтлал нь Христийн нийгмийн ёс зүй, нийгмийн консерватизм, эдийн засгийн либерализм, Европын интеграцлал зэрэг үзэл санааны хослол дээр бүрэлддэг. ГХАХН-ын үнэт зүйл, үзэл баримтлалын онцлох зарим гол талуудыг дурдвал: Үүнд:

- 1. Христийн нийгмийн ёс зүй:** ГХАХН-ын үнэт зүйлсийн гол цөм нь Христийн нийгмийн ёс зүйд тууштай хандах явдал юм. Тус нам Христийн шашны үндсэн зарчмуудыг хүндэтгэн дээдэлж, бодлого, үйл ажиллагаандаа тусгахыг эрмэлздэг. Тэдгээр зарчимд хүний нэр төр, нийгмийн шударга ёс, энэрэн нигүүлсэхүй, нийтийн сайн сайхны төлөө анхаарал хандуулах зэрэг ордог. Энэхүү үнэт зүйлс нь намын засаглал болон шийдвэр, хандлагыг бүхэлд нь чиглүүлж байх ёстой гэж үздэг байна.
- 2. Нийгмийн консерватизм:** ГХАХН нийгмийн уламжлалт үнэт зүйлс, институцийг хадгалахад чухал ач холбогдол өгдөг. Энэ нь гэр бүлийн бүтцийг хадгалах, нийгмийн бүлгүүдийн (community) ач холбогдлыг онцлох, ёс суртахууны үнэт зүйлсийг эрхэмлэх зэрэг бодлогыг дэмжих хандлагатай байдгаар нь илэрнэ. Ихэвчлэн консерватив нийгмийн хэм хэмжээнд нийцсэн гэрлэлт, гэр бүл, боловсрол зэрэг асуудлаарх байр суурийг илэрхийлдэг.

3. **Эдийн засгийн либерализм:** ГХАХН нь нийгмийн үнэт зүйлсийг чухалчлахын зэрэгцээ зах зээлд чиглэсэн эдийн засгийн хандлагыг баримталдаг. Тэд бизнес эрхлэлт, инновац, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн нийгмийн баримжаатай зах зээлийн эдийн засгийг дэмждэг. Нийгмийн баримжаатай хөтөлбөр, үйлчилгээг дэмжих боломж, тэдгээр арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нөөц, чадавхыг бүрдүүлэхэд хүчирхэг эдийн засаг хамгаас чухал хэмээн тус нам үздэг байна.
4. **Европын интеграц:** ГХАХН Европын интеграцчлал, хамтын ажиллагааг анхнаас нь хүчтэй дэмжигч байсаар ирсэн. Тэд хамтын сорилтуудаа даван туулахын тулд хамтран ажилладаг, нэгдмэл, энхтайван Европыг бүтээхийг зорьдог. Тус намын Европын интеграцчлалын бодлого, зорилтууд нь нэгдмэл Европ л тогтвортой байдал, энхтайван, хөгжил цэцэглэлтийг бий болгоно гэсэн тэдний дээрх итгэл үнэмшлээс урган гардаг.
5. **Хувь хүний эрх чөлөө ба хариуцлага:** ГХАХН хувь хүний эрх чөлөөг эрхэмлэдэг боловч хариуцлагатай эрх чөлөөний үзэл баримтлалыг чухалчилдаг. Хувь хүн өөрийн зорилго, хүсэл тэмүүлэлдээ хүрэх эрх чөлөөтэй байхын зэрэгцээ нийгэмд эерэг хувь нэмэр оруулах үүрэг хариуцлагаа ухамсарлах ёстой гэж үздэг. Хувь хүний эрх чөлөө, нийгмийн хариуцлагын энэхүү тэнцвэрт байдал нь намын үзэл баримтлалын гол ойлголт юм.
6. **Харилцан туслах ба орон нутгийн бие даасан байдал:** ГХАХН нь харилцан туслах зарчмыг дэмждэг бөгөөд энэ нь шийдвэрийг аль болох орон нутгийн түвшинд гаргах ёстой гэсэн үг юм. Энэхүү үзэл баримтлал нь хүй элгэн, орон нутаг, бүс нутгууд өөрсдийн эрх ашигт шууд нөлөөлөх аливаа асуудлаар санал бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх боломжийг олгох итгэл үнэмшилтэй нийцэж байдаг.
7. **Нийгмийн халамж ба эв санааны нэгдэл:** ГХАХН нь эдийн засгийн либерализмыг дэмжихийн зэрэгцээ эмзэг бүлэгт зориулсан, тэдний аюулгүй байдлыг хангах нийгмийн халамжийн хөтөлбөрүүдийн ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрдөг. Эв санааны нэгдлийн үзэл баримтлал нь тусламж хэрэгтэй хүмүүсийг дэмжиж, тэгш бус байдлыг бууруулах чиглэлээр тус намын баримталж буй тууштай бодлогыг илэрхийлдэг.
8. **Байгаль орчны менежмент:** Сүүлийн жилүүдэд ГХАХН байгаль орчныг хамгаалах, тогтвортой байдлыг хангахад ихээхэн анхаарч байна. Уур амьсгалын өөрчлөлтийг шийдвэрлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрт шилжих, хойч үедээ эх дэлхий, унаган байгалиа хэвээр үлдээхийн тулд байгальд ээлтэй бодлого хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэдгийг тус нам хүлээн зөвшөөрдөг.
9. **Олон улсын хүчтэй оролцоо:** ГХАХН олон улсын асуудалд Германы гүйцэтгэх үүргийг чухалчилдаг. Энэ нь дэлхийн хэмжээнд энхтайван, аюулгүй байдал, хүний эрхийг дэмжих дипломат хүчин чармайлт, олон улсын хамтын ажиллагаа, хүчирхэг холбоотнуудыг дэмждэг.

"Эрх чөлөө, аюулгүй байдал: Германы зарчим" ГХАХН-ын тунхаг:

ГХАХН-ын "Эрх чөлөө, аюулгүй байдал: Германы зарчим" тунхаг 2007 онд батлагдсан. Тус тунхагт намын үндсэн зарчим, үндэстний үзэл баримтлалыг тусгасан байдаг.

Тус тунхагийн агуулга нь:

Оршил: 21-р зуунд Германы Христийн ардчилсан бодлого

I. Бид Христийн ардчилсан намынхан

1. Бид хэн бэ - Хүн төрөлхтний тухай бидний үзэл баримтлал ба ГХАХН-ийн үндсэн үнэт зүйлс
2. Нийгмийн тухай бидний ойлголт
 - Хувь хүний үнэгүй хөгжил

- Манай нийгэм дэх эв нэгдэл
- II. Бидний цаг үеийн сорилтууд - ГХАХН-ын ирээдүйг тодорхойлох хэтийн төлөв
 1. Бидний цаг үеийн сорилтууд
 - Аюултай орчинд өсөж торних
 - Даяаршсан ертөнц
 - Мэдлэгт суурилсан нийгмийн эрэлт хэрэгцээ
 - Аюулгүй байдал
 - Хүн ам зүйн өөрчлөлт
 2. Герман, Боломжит нийгэм - Эрх чөлөө, аюулгүй орчинд амьдрах
- III. Хүчтэй гэр бүл – хүмүүнлэг нийгэм
 1. Амьдралын шинэ хэв маяг - Үе үеийн шинэ харилцаа
 2. Нийгмийн суурийг бэхжүүлэх – Эрх чөлөөг бий болгох, Гэр бүлд зориулсан сонголт
- IV. Герман бол боловсрол, соёлын үндэстэн - Мэдлэгт суурилсан нийгэмд өгөх хариулт
 1. Хүн бүрт өндөр боловсрол олгох - эхнээс нь амьдралынхаа туршид
 2. Сонирхолтой Герман: Шинжлэх ухааны судалгаа нь хөгжил цэцэглэлтийг баталгаажуулдаг
 3. Соёл: Үндэсний өвөрмөц байдлын илэрхийлэл
- V. Даяаршсан дэлхийн нийгмийн баримжаатай зах зээлийн эдийн засгийн шинэчлэл
 1. Хөгжил дэвшил, оролцоо, аюулгүй байдлын төлөөх дэг журамтай байх зарчим
 2. Даяаршсан дэлхийн нийгмийн баримжаатай зах зээлийн эдийн засаг
 3. Бизнес ба Хөдөлмөр эрхлэлт
 4. Хүн ам зүйн өөрчлөлтийг төлөвшүүлэх нь - Бүх үеийнхний нийгмийн хамгаалал
 5. Хүчирхэг Герман улсын хатуу төсөв
 6. Түүхэн ололт амжилтад тулгуурлах - шинийг эрэлхийлэх Холбооны улсууд
- VI. Бурханы бүтээл ба амьдралыг хамгаалах - амьдрах таатай орчин
 1. Хүний нэр төрийг хамгаалах - Амьдралын эхнээс эцэс хүртэл
 2. Байгалийн баялгийг хамгаалах
 3. Хөдөө аж ахуй, хөдөөгийн ирээдүй
- VII. Идэвхтэй иргэд, хүчирхэг төр, нээлттэй улс
 1. Иргэний нийгмийг бэхжүүлэх - Идэвхтэй санаачлагыг хөхүүлэн дэмжих
 2. Хүчирхэг төрийн төлөө: Иргэдийн эрх чөлөө, аюулгүй байдлын төлөө
 3. Герман, Интеграцын орон
- VIII. Германы үүрэг хариуцлага, ашиг сонирхлыг хүлээн зөвшөөрөх
 1. Германы боломж бол Европ
 2. Эрх чөлөө, энхтайвны төлөө зогсох нь - Германы дэлхийн үүрэг

ГХАХН энэхүү "Эрх чөлөө ба аюулгүй байдал: Германы зарчим" тунхагтаа хувь хүний эрх чөлөө, хамтын аюулгүй байдлыг дээдэлсэн нийгмийг дэмжих бодлого, зорилтуудаа тодорхойлсон. Христийн ардчиллын үнэт зүйлсэд тулгуурласан ГХАХН нь үндэстнийхээ аюулгүй байдал, тогтвортой байдлыг хангахын зэрэгцээ иргэн бүр хөгжин дэвших орчныг бүрдүүлэхийг эрмэлздэг бөгөөд тус тунхагт дараах үзэл санаа, бодлого чиглэлүүдийг тусгасан. Үүнд:

1. **Эрх чөлөө ба хариуцлага:** ГХАХН нь эрх чөлөөний дотоод үнэ цэнийг үзэл суртлынхаа тулгын чулуу хэмээн онцолдог. Энэ нь хувь хүн өөрийнхөө, гэр бүлийнхээ болон нийгмийн өмнө хүлээсэн үүрэг хариуцлагаа ухамсарлаж, хүсэл эрмэлзэлдээ хүрэх эрх чөлөөтэй нийгэм үрүү тэмүүлдэг. Энэхүү зарчим нь хувь хүний эрх чөлөө, нийгмийн сайн сайхан байдлын хоорондын тэнцвэрт байдлыг агуулдаг.
2. **Эрх зүйл ёс ба ардчилал:** Тунхагт эрх зүйт ёс, ардчиллын бат бөх тогтолцоо чухал болохыг онцлон тэмдэглэсэн. ГХАХН нь ардчилсан институцыг дэмжих, шударга ёсыг

тэгш хүртээмжтэй байлгах, бүх иргэдийн эрх, нэр төрийг хамгаалах үүрэг хүлээдэг. Мөн оролцоо, хүртээмжтэй байдлыг дэмжсэн оролцооны ардчиллыг дэмждэг.

3. **Эдийн засгийн чадамж ба нийгмийн эв нэгдэл:** Эдийн засгийн хөгжил цэцэглэлт нь ГХАХН-ын алсын хараанд гол байр суурь эзэлдэг. Тус нам инновацыг дэмжиж боломж, бололцоо бий болгодог хөгжил хөдөлгөөнт, зах зээлийн баримжаатай эдийн засгийг дэмждэг. Үүний зэрэгцээ нийгэмд эв нэгдэл зайлшгүй шаардлагатайг хүлээн зөвшөөрч, боловсрол, эрүүл мэндийн тогтолцоог бэхжүүлэх зэрэг зорилтот бодлогоор тэгш бус байдлыг арилгахыг зорьдог байна.
4. **Тогтвортой хөгжил:** ГХАХН нь байгаль орчны зохистой удирдлага, эдийн засгийн өсөлтийг тэнцвэржүүлсэн тогтвортой хөгжилд хүрэхийг эрмэлздэг. Энэ нь уур амьсгалын өөрчлөлтийг яаралтай шийдвэрлэх, даван туулах шаардлагатай байгааг хүлээн зөвшөөрч, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрт шилжих, байгальд ээлтэй туршлагыг сурталчлах, эх дэлхийнхээ унаган байгалийг сэргээх хүчин чармайлтад хувь нэмрээ оруулахыг бодлого, зорилтууддаа тусгасан байна.
5. **Гэр бүл ба боловсрол:** Гэр бүл бол нийгмийн үндэс суурь. ГХАХН-ын зүгээс гэр бүлийн үнэт зүйлс, эцэг эхчүүдэд эрх мэдэл олгох бодлого хэрэгжүүлэхээ онцолдог байна. Тус нам нь бага насны хүүхдийн боловсролыг дээшлүүлж, боловсролын стандартыг сайжруулж, эцэг эхчүүдэд ажил мэргэжлээ дээшлүүлэх боломжийг олгох зорилгоор хүүхэд харах үйлчилгээний хүртээмжтэй боломжоор хангах зорилготой.
6. **Олон улсын оролцоо ба Европын нэгдэл:** Тунхаг бичигт ГХАХН-ын хүчирхэг, нэгдмэл Европыг бий болгох бодлогыг тууштай баримталдаг. Энэ хүрээнд дипломат харилцаа, хамтын ажиллагаа, зөрчилдөөнийг шийдвэрлэхэд онцгойлон анхаарч, олон улсын идэвхтэй оролцоог дэмжинэ. Тус нам нь Герман улсыг хүний эрх, энх тайван, тогтвортой байдлыг дэлхий даяар түгээн дэлгэрүүлэгч орон гэж үздэг.
7. **Аюулгүй байдал ба хамгаалалт:** ГХАХН-ийн алсын хараанд аюулгүй байдал хамгийн чухал. Тус нам нь шинээр гарч ирж буй аюул заналхийллийг үр дүнтэй даван туулах чадвартай, сайн тоноглогдсон, орчин үеийн батлан хамгаалах хүчнийг дэмждэг. Энэ нь бүс нутгийн болон дэлхийн аюулгүй байдлыг хангахад НАТО болон бусад олон улсын түншлэлийн ач холбогдлыг онцлон авч үздэг гэсэн үг юм.
8. **Шилжилт хөдөлгөөн ба интеграц:** ГХАХН нь шилжилт хөдөлгөөн ба интеграцлалд хандахдаа дэг журам, шударга ёс, соёлын нэгдмэл байдалд илүү анхаарлаа төвлөрүүлдэг. Тус нам нь жинхэнэ хамгаалалт шаардлагатай хүмүүст орогнол олгох, хэлний сургалт, боловсрол, ажлын байраар дамжуулан өөрийн нийгэмдээ амжилттай нэгтгэхийг дэмжсэн цагаачлалын бодлого баримтлан ажилладаг.
9. **Дижиталчлал ба инновац:** Дижитал эрин зуунд ГХАХН нь технологи, инновацийн чадавхыг нийгмийн сайн сайханд ашиглахыг зорьдог. Энэ хүрээнд мэдээллийн нууцлал, кибер аюулгүй байдлыг хамгаалахын зэрэгцээ технологийн дэвшлийг хүлээн зөвшөөрч, дижитал засаглалтай Герман улсыг байгуулахыг зорьж байна.
10. **Эрүүл мэнд ба амьдралын чанар:** Тунхаг бичигт ГХАХН бүх иргэдэд хүртээмжтэй, өндөр чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэх бодлого баримталдаг. Тус нам нь эрүүл мэндийн тогтолцоог шинэчлэх, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг дэмжиж, өвчтөнд үзүүлэх тусламж үйлчилгээг сайжруулахыг дэмждэг.

Товчхондоо "Эрх чөлөө ба аюулгүй байдал: Германы зарчим" тунхагт хувь хүний эрх чөлөө, хамтын аюулгүй байдлын тэнцвэрийг бий болгохыг зорьж буй цогц алсын харааг тусгасан байдаг бөгөөд хариуцлагатай байх, ардчилсан, тогтвортой байдал, хүртээмжтэй байх зарчмууд дээр тулгуурлан чинээлэг, эв нэгдэлтэй, шударга, цэцэглэн хөгжсөн Герман орныг цогцлон бүтээхийг зорьдог.

3.2.АВСТРИ УЛСЫН НАМУУДЫН ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР

3.2.1 Австрийн Социал Демократ нам

Бүгд Найрамдах Австри Улс нь парламентын засаглалтай, төлөөллийн ардчилсан системтэй. Парламент нь Холбооны зөвлөл болон Үндэсний зөвлөл гэсэн хоёр танхимтай. Дээд танхим болох Холбооны зөвлөл нь муж улсуудын Засгийн газрын төлөөлөгчдөөс тухайн муж улсын хүн амын тооноос хамааруулан сонгодог 60 гишүүнтэй. Доод танхим болох Үндэсний зөвлөлийг 4 жил тутам намын нэрсийн жагсаалтаар шууд сонгодог 183 гишүүнтэй.

Австрийн Социал Демократ нам (Sozialdemokratische Partei Österreich-SPÖ)¹¹⁸ нь XIX зууны сүүлчээр үүсгэн байгуулагдсан бөгөөд социал–демократ үзэл баримтлалыг баримталдаг. Намын бодлого нь ард түмний сайн сайхан амьдралын төлөө эрх чөлөө, эв нэгдэл, тэгш байдал, шударга нийгэм, ардчилсан Австри Улсыг байгуулахыг гол зорилгоо болгосон байна.

Намын их хурал бол намын шийдвэр гаргах дээд байгууллага юм. Намын их хурлаас SPÖ-ийн гүйцэтгэх зөвлөл, SPÖ-ийн тэргүүлэгчид болон SPÖ-ийн даргыг сонгодог.

Намын бага хуралд орон нутгийн намын байгууллага болон харьяа социал демократ байгууллагуудын төлөөлөгчид гишүүнээр сонгогддог. Намын бага хурал нь SPÖ-ийн улс төрийн чиг хандлагыг тодорхойлсон үндсэн хөтөлбөр, намын дүрэм, бусад санал хүсэлтүүдийг шийдвэрлэдэг байна.

Австрийн Социал Демократ нам нь улс төрийн чиг хандлагаа тодорхойлсон үндсэн хөтөлбөрөө Уэлс (Wels)¹¹⁹ хотод 2018 онд болсон Намын бага хурлын XXXXIV хуралдаанаар баталсан байна.

ҮНДСЭН ХӨТӨЛБӨР¹²⁰

Австрийн Социал Демократ намын үндсэн хөтөлбөр нь нийт 11 бүлэгтэй бөгөөд дэлхийн хөгжлийн тасралтгүй байдал, намын цаг үеийн сорилт, үнэт зүйлс, Австри Улсын ирээдүйн хөгжил, өөрчлөлтийн асуудлуудыг тусгаж өгсөн байна.

Бүлэг нь:

1. Дэлхийн эв нэгдлийг бий болгох (Eine solidarische Welt ist möglich)
2. Европыг илүү ардчилсан, илүү нийгмийн хариуцлагатай болгох (Europa demokratischer und sozialer machen)
3. Эдийн засгийн ил тод байдлын төлөө (Für eine gerechte Wirtschaftsordnung)
4. Хүн бүрд сайн ажил (Gute Arbeit für alle)
5. Боловсрол бол эрх чөлөөний түлхүүр (Bildung als Schlüssel zur Freiheit)
6. Аюулгүй байдал бол нийгмийн баталгаа (Sicherheit ist sozial)
7. Хот ба хөдөө (In Stadt und Land)
8. Дэлхийг хамгаалах нь бидний үүрэг (Die Pflicht zur Erhaltung unseres Planeten)
9. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах (Die Gleichstellung der Geschlechter)
10. Эв нэгдлийг бэхжүүлэх нь (Das Miteinander stärken)
11. Нээлттэй дижитал нийгэм ба урлагийн эрх чөлөө (Die offene Digitalgesellschaft und die Freiheit der Kunst)

Нэг. Дэлхийн эв нэгдлийг бий болгох (Eine solidarische Welt ist möglich)

¹¹⁸ Sozialdemokratische Partei Österreich., <https://www.spoe.at/das-sind-wir/das-sind-wir/>

¹¹⁹ Wels is a city in Upper Austria, on the Traun River near Linz. It is the county seat of Wels-Land, and with a population of approximately 60,000, the eighth largest city in Austria.

¹²⁰ Grundsatzprogramm., <https://www.spoe.at/wp-content/uploads/sites/739/2018/12/Parteiprogramm2018.pdf>

Даяаршил нь дэлхий нийтийг ойртуулсан ч шударга нийгмийг бий болгож чадаагүй. Үүнийг өөрчлөх нь биднээс шалтгаална. Хүмүүс хамтдаа хэрхэн амьдрахаа шийдэх нь бидний гарт байна.

Социал демократууд бид дэлхийг илүү шударга болгохыг хүсэж байна. Нийгмийн ардчиллын олон улсын эв санааны нэгдэл урьд өмнөхөөсөө илүү шинэчлэгдэж байна. Бид хүн бүрд сайхан амьдрах боломжийг олгохыг хүсэж байна. Сайн боловсрол эзэмших, гүйцэтгэсэн ажилдаа тохирсон цалин хөлстэй байх, хамгийн сайн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ авах, шаардлагатай үед бусад дэмжлэг үзүүлэх эрхтэй. Ингэснээр хүн бүр хүсэл мөрөөдлөө биелүүлэх боломжоор хангагдаж, хүчирхийлэл, ядууралгүй амьдрах боломжтой болно. Үүнийг бий болгох нь төрийн үүрэг. SPÖ-ийн үндсэн бодлого нь эв нэгдэлд суурилдаг, мөн Европыг улам хүчирхэгжүүлэхэд чиглэгддэг. Учир нь бид хүчирхэг Европт л даяарчлал, дижиталчлалын сорилтуудын хариултыг олж чадна. Бид дэлхийн нэг хэсэг тул улсынхаа хэмжээнд болон дэлхийн хэмжээнд сэтгэж ажиллах ёстой. Үүнд:

1. Дэлхий даяарх хөдөлгөөн (Eine weltweite Bewegung)
2. Зөрчилдөөнийг шийдвэрлэж, энхтайвныг хангах (Konflikte lösen und Frieden sichern)
3. Дайнаас урьдчилан сэргийлэх (Kriege an den Wurzeln verhindern)
4. Хамтын аюулгүй байдлыг бий болгох (Kollektive Sicherheit herstellen)
5. Зэвсэггүйгээр энхтайван тогтоох (Frieden schaffen ohne Waffen)
6. Дүрвэгсдэд болон тусламж хэрэгтэй хүмүүст туслах (Fluchtursachen bekämpfen, Menschen in Not helfen)
7. Хамгаалах нь хамтын үүрэг (Schutz als gemeinsame Verpflichtung)
8. Төвийг сахисан бодлогоо баталгаажуулах, сулруулахгүй байх (Die Neutralität stärken, nicht untergraben)
9. Хүн бүрт хэрэгтэй даяаршлын төлөө (Für eine Globalisierung, die allen Menschen nützt)
10. Дэлхийн шударга худалдаа (Fairer Welthandel)
11. Корпорацуудын заавал дагаж мөрдөх дүрэм (Verbindliche Regeln für Konzerne)
12. Шударга байдал нь зөрчилтэй асуудлыг барасгана (Mehr Fairness, weniger Probleme)
13. Хүн амын хөгжлийн зөв бодлого (Für verantwortungsvolle Bevölkerungspolitik)

Хоёр. Европыг илүү ардчилсан, илүү нийгмийн хариуцлагатай болгох (Europa demokratischer und sozialer machen)

Европын Холбоо бол эдийн засаг, улс төрийн хувьд нягтарсан, өргөн хүрээтэй, өвөрмөц тогтолцоо юм. Энэ нь Австри болон бусад гишүүн орнуудад энх тайван, эдийн засгийн амжилтыг бий болгосон. Гишүүн улс орон бүр үүнээс илүү их ашиг ирээдүйд хүртэх болно. Тийм ч учраас Европын Холбоог хагалан бутаргах, хохироох гэсэн барууны популистуудад бид зүгээр орхиж болохгүй.

Гэхдээ Европт бүх зүйл сайн сайхан биш байгаа бөгөөд, бид зөвхөн Европын төлөө байх нь хангалтгүй юм. Европт маш олон тэргүүлэх чиглэлийн буруу бодлогууд явагдсан. Татварын хямрал, томоохон корпорацуудыг тэтгэх бодлого, цалин буурч, ашиг буурах явдал газар авсан. Европын Холбооны амлалт хэвээр байгаа боловч хүн бүрийн сайн сайхны төлөө зориулагдаагүй. Үүнийг өөрчлөх хэрэгтэй. SPÖ-ийн хувьд бид хүн бүрд ямар нэгэн сайн зүйл авчрах Европын төлөө тэмцдэг. Ялангуяа ажилчид өмнөхөөсөө илүү их ашиг хүртэх ёстой, шударга ёсыг Европын улс төрийн гол цөмд буцааж тавих ёстой. Тийм ч учраас бид Европыг илүү ардчилсан, нийгмийн хариуцлагатай болгохын төлөө байна.

Бидний хувьд хүчирхэг Австри зөвхөн хүчирхэг Европын Холбооны хүрээнд оршин тогтнох ёстой гэж үзэж байна. Европын Холбоо нь эдийн засгийн нийтлэг бүс гэхээсээ илүү

нийгмийн бүхий л хэрэгцээг хангасан, хөгжих боломжтой газар байх ёстой. Европт амьдрах нь цөөхөн хүнд биш, бүх хүнд хөгжин дэвших, сайн сайхан амьдрах, шударга хариуцлагатай нийгэмтэй гэдгийг бид баталгаажуулах ёстой.

Гурав. Эдийн засгийн ул мод байдлын төлөө (Für eine gerechte Wirtschaftsordnung)

Социал демократчуудын хувьд эдийн засгийн бүхий л үйл ажиллагааны төвд хүмүүс байдаг. Хүний нэр төр, хүн төрөлхтний оршин тогтнох үйл явц нь ямагт ашиг орлогоос дээгүүр байх ёстой. Тийм ч учраас бид эдийн засгийн үйл ажиллагааг ардчилсан, эв нэгдэлд суурилсан, байгаль орчинд ээлтэй байдлаар төлөвлөж байна.

1. Бидний зорилго бол хүн бүрийн сайхан амьдралын төлөө (Unser Ziel ist ein gutes Leben für alle)
2. Бид үр ашигтай халамжийн тогтолцооны төлөө тэмцэнэ (Wir kämpfen für einen leistungsfähigen Sozialstaat)
3. Auch Roboter sollen den Sozialstaat mitfinanzieren
4. Бид баялгийн шударга хуваарилалтын төлөө тэмцэнэ (Wir kämpfen für eine gerechte Verteilung des Wohlstands)
5. Эрх мэдлийн хуваарилалт (Eine Frage der Macht)
6. Санхүүгийн зах зээлийг зохицуулах (Finanzmärkte bändigen)
7. Бага цалин болон татварын хөнгөлөлтийн эсрэг (Gegen Lohn und Steuerdumping)
8. Төсвийн хөрөнгө оруулалт нь инновац, эдийн засгийн хөдөлгөгч хүч (Öffentliche Investitionen als Motor der Innovation und der Konjunktur)
9. Эдийн засгийг дэмжигч төр (Der unternehmerische Staat)
10. Бид хүчирхэг аж үйлдвэрийг хүсч байна (Wir wollen eine starke Industrie)
11. Бид жижиг дунд бизнес эрхлэгчдийг дэмжинэ (Wir stärken die Klein- und Mittelbetriebe)
12. Бид Австри Улсыг гарааны бизнесийг дэмжигч тэргүүлэгч орон болгоно (Wir machen Österreich zum führenden Land für Unternehmensgründungen)

Дөрөв. Хүн бүрт сайн ажил (Gute Arbeit für alle)

Сайн ажил бол шударга цалин хөлсний тогтолцоотой, аюулгүй, утга учиртай сайхан амьдралын үндэс. Сайн ажил нь хүнийг биеэ даасан, өөртөө итгэлтэй, өөрийгөө тодорхойлох, хөгжих боломжийг олгодог. SPÖ нь: Хүн бүр сайн ажилтай, сурч боловсрох, чөлөөт цагаа өөртөө зориулах эрхтэй гэж үздэг. Бидний зорилго бол Австрийн хүн бүр өөрсдийгөө хүндэтгэж, эрхээ хамгаалдаг, сайн ажилтай байх явдал юм. Тиймээс төрөөс ард түмэнд тулгасан өдрийн 12 цаг, долоо хоногийн 60 цагийн эсрэг тэмцэж байна. Энэ тогтолцоо нь ажилчдын эрх ашигт харшилж, зөвхөн ажил олгогчдын эрх ашигт үйлчилж байна.

Нийгмийн ардчилал бол ардчилсан, саад бэрхшээлгүй, эрүүл ажиллах орчныг бүрдүүлэх учиртай. Тиймээс технологийн дэвшлийг ашиглан ажлын цагийг шударгаар хуваарилж болно. Бүтэн хөдөлмөр эрхлэлт, шударга цалин хөлсний тогтолцоо бол бидний зорилго юм. Үүний тулд дараах үнэт зүйлсийг баримтална.

1. Сайхан амьдралын төлөө ажиллах (Arbeit für ein gutes Leben)
2. Хүнлэг, шударга, эв нэгдэлтэй ажиллах орчин нөхцөлийн төлөө (Für eine humane, gerechte und solidarische Arbeitswelt)
3. Ажиллах орчин нөхцөлийг дижитал болгох нь шинэ боломжийг авчирна (Die Digitalisierung der Arbeitswelt bringt neue Möglichkeiten mit sich)
4. Хүн бүрийн хөгжил, ахиц дэвшлийн төлөө (Fortschritt für alle)
5. Нийгмийн баталгаатай ажлын шинэ хэлбэрүүд (Neue Arbeitsformen sozial absichern)

6. Бид хамтдаа хүчтэй (Gemeinsam sind wir stark)
7. Бүх нийтийн хөдөлмөрлөх эрхээр дамжуулан баталгаатай ажлын байр бий болгох (Vollbeschäftigung schaffen durch ein Recht auf gute Arbeit für alle)
8. Бид шударга цалин хөлсний тогтолцооны төлөө тэмцэнэ (Wir kämpfen für gerechte Löhne)
9. Технологийн дэвшлийг ашиглах (Den Fortschritt nützen)
10. Хагас-хагас ба багагүй цалин хөлс (Halbe-Halbe und nicht weniger)
11. Бид хүн бүрт тэгш боловсрол олгох боломжийг хүсч байна (Wir wollen Bildungsmöglichkeiten für alle)

Тав. Боловсрол бол эрх чөлөөний түлхүүр (Bildung als Schlüssel zur Freiheit)

Боловсрол бол шинэ боломжуудыг нээж өгдөг. Иймээс амжилт гаргахын тулд өөртөө урам зориг өгч, шинэ боломж гаргах ёстой. SPÖ нь боловсролыг өөрийгөө тодорхойлох амьдралын үндэс гэж үздэг. Шүүмжлэл, чөлөөт, бүтээлч сэтгэлгээний үндэс. Боловсрол нь ажил хийж, сайхан ирээдүйтэй болох боломжийг олгодог. Иймээс энэ нь хувь хүн бүрийн эрх чөлөөний түлхүүр бөгөөд ардчилсан нийгмийн ирээдүйн түлхүүр юм. Тиймээс бид хүн бүрд гарал үүсэл, өссөн орчин нөхцөлөөс үл хамааран сайн боловсрол эзэмшүүлэхийн төлөө тэмцэж байна.

Австри Улсад боловсрол өвлөгдсөн хэвээр байна. Манай улсын консерватив хүчнүүд энэ "уламжлал"-ыг хадгалахыг хүсч байгаа бол бид үүнийг өөрчлөхийг хүсэж байна. Хүн бүр нийгмийн хөгжил дэвшилд хүрэх боломжтой байх ёстой, хүн бүр үнэ төлбөргүй бүх шатны боловсрол эзэмшдэг байх ёстой. Иймээс шинэ, зөв гарцуудыг яаралтай хайх ёстой.

1. Хүн бүрт хамгийн сайн боловсрол (Die beste Bildung für alle)
2. Боловсрол бүгдээс илүү (Bildung ist mehr)
3. Сургуулийн өмнөх, бага боловсрол урьд өмнөхөөсөө илүү хэрэгтэй (Emanzipatorische Elementarpädagogik notwendiger denn je)
4. Ардчилсан, нээлттэй сургуулийн төлөө (Für eine Schule der Demokratie)
5. Бид шавь нарынхаа төлөө тэмцэнэ (Wir kämpfen für die Lehrlinge)
6. Бид насанд хүрэгчдэд ч гэсэн хамгийн сайн боловсролыг хүсч байна (Wir wollen die beste Bildung – auch für Erwachsene)
7. Насан туршийн боловсрол, бусад ур чадварыг үнэлэх (Außerschulische Kompetenzen anerkennen)
8. Нийгмийн ардчилал нь бүх нийтийн боловсролын тогтолцоог хөгжүүлэхийн төлөө байна (Die Sozialdemokratie steht für einen Ausbau der öffentlichen Bildungsinfrastruktur)
9. Бид их дээд сургууль, сургалт, судалгааг илүү сайн дэмжинэ (Wir setzen uns für die bessere Förderung der Hochschulen, der Lehre und der Forschung ein)

Зургаа. Аюулгүй байдал бол нийгмийн баталгаа (Sicherheit ist sozial)

Бидний алсын хараа бол хүн бүр мөрөөдлөө биелүүлэх боломжтой нийгмийг бүтээх юм. Хүн бүр нийгмийн хөгжил цэцэглэлт, нийтийн амгалан тайван байдлыг хангахад хувь нэмрээ оруулна. Тухайлбал, хүн бүр нэр төртэй амьдарч, хүчтэй нь сул доройгоо дэмждэг. Бидний эв нэгдэлтэй байдал нь Австри Улсыг амжилтад хүргэсэн. Төр нь тусламж хэрэгтэй байгаа ард иргэддээ дэмжлэг үзүүлдэг, хүн бүр нэгдүгээр зэрэглэлийн эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй, тэгш боломж дээр суурилсан боловсролын тогтолцоотой улсад бид амьдарч байна.

Иймээс бидний байгуулсан эв нэгдэлтэй нийгмийг хагалан бутаргах, нийгмийн халамжийг сулруулж, хүн бүрийн эрүүл мэндэд аюул учруулах, баян хоосны ялгааг нэмэгдүүлэх гэсэн олон оролдлогын эсрэг SPÖ бүхий л хүчээрээ тэмцэж байна.

Нийгмийн хамгаалал гэдэг нь ядуурал, хомсдол, ажилгүйдлээс ангижрах гэсэн утгатай. Бидний зорилго иргэдэд нэр төртэй амьдралыг бий болгож, мөрөөдлөө биелүүлэх боломжийг бий болгоход чиглэдэг.

1. Бид эрх чөлөөтэй, бие даан амьдрахын төлөө тэмцдэг (Wir brennen für das Ideal eines freien und selbstbestimmten Lebens)
2. Бид хүн бүрт чанартай эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг хүсч байна (Wir wollen eine erstklassige Gesundheitsversorgung für alle)
3. Бид нэр төртэй, оршихуйн айдасгүй хөгшрөлтийн төлөө тэмцдэг (Wir kämpfen für ein Altern in Würde und frei von Existenzängsten)
4. Бид баталгаатай тэтгэврийн тогтолцооны төлөө ажилладаг (Wir garantieren sichere Pensionen)
5. Орлогын доод хэмжээг тогтооно (Das Mindeste sichern)
6. Аюулгүй байдлыг хангах (Sicherheit geben)
7. Аюулгүй байдлыг хангах нь олон нийтийг хамгаалах үүрэг хариуцлага юм (Sicherheit ist eine öffentliche Aufgabe)
8. Ард түмэнд ойр ардчиллыг төлөвшүүлэх (Demokratie bürgernah gestalten)
9. Хуулийн өмнө хүн бүрийн тэгш байдлыг хангах (Gleichheit vor dem Gesetz und durch das Gesetz muss garantiert sein)
10. Шүүхэд хандах боломжийг олгох, хөнгөвчлөх (Zugang zum Recht erleichtern)

Долоо. Хот ба хөдөө (In Stadt und Land)

Бидний зорилго нь хот, хөдөөгийн ялгаа, аливаа боломжийн зөрүүг нэмэгдүүлэхгүй байхад чиглэнэ. Нийслэл хоттой харьцуулахад хөдөө орон нутгийн хөгжил бага тул түүнийг хөгжүүлэхийн тулд зөв бодлого, юуны түрүүнд дэд бүтцэд хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай.

1. Хүн бүрт тэгш нөхцөл (Gleiche Voraussetzungen für alle)
2. Орон сууцтай болох нь хүний эрх бөгөөд боломжийн үнэтэй байх ёстой (Wohnen ist ein Menschenrecht – und muss leistbar sein)
3. Амьдрах орон зай ба татвар (Jede Spekulation mit Wohnraum und Fördermitteln ist zu unterbinden)
4. Социал демократууд бид хямд үнээр нийтийн тээвэр, дэд бүтцийг хөгжүүлэхийг дэмжиж байна (Wir Sozialdemokratinnen und Sozialdemokraten treten für den Ausbau von leistbaren öffentlichen Verkehrsmitteln und Infrastruktur ein)
5. Спортыг бүх нийтэд хүртээмжтэй болгох (Mehr Lust am Sport)
6. Сайн дурын клубыг дэмжих, идэвхтэй амьдрал (Für ein aktives Vereinsleben und ein starkes Ehrenamt)

Найм. Дэлхийг хамгаалах нь бидний үүрэг (Die Pflicht zur Erhaltung unseres Planeten)

Австрийн нийгмийн ардчилал экологийн асуудлыг эртнээс чухалчилж ирсэн боловч ач холбогдлыг нь тэргүүн эгнээнд тавьж байсангүй. Байгаль-экологи болон эдийн засагт асуудал тулгарсан тохиолдолд эдийн засгийн өсөлтийг нэн тэргүүнд тавьдаг.

Бид экологийн тогтвортой байдалд чиглэсэн, нийгэмд хүлээн зөвшөөрөгдсөн өөрчлөлт хийж бусад хандлага чиглэлээс ялгарах болно. Иймээс дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтөд бид хамгийн их ач холбогдол өгч анхаарах, арга хэмжээ авах ёстой.

1. Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн хямрал нь экологийн тэнцвэрт байдлыг алдагдуулахаас гадна нийгмийн тэгш бус байдлыг ихэсгэнэ (Die Klimakatastrophe hinzunehmen ist nicht nur aus ökologischen Gründen fatal, sondern auch eine soziale Ungerechtigkeit)

2. Дэлхий нийтээрээ орон нутгийн байгаль хамгаалах үйл ажиллагааг сайжруулахыг хүсч байна (Globale Verantwortung erfordert lokales Handeln)
3. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн эсрэг байгаль орчныг хамгаалах нь нийгэмдээ оруулж буй хувь нэмэр юм (Klima- und Umweltschutz tragen zu einer gleichberechtigten Gesellschaft bei)
4. Gemeingüter fördern heißt weniger verbrauchen
5. Байгаль орчноо хамгаалах нь нийтийн сайн сайхан төлөө юм (Umwelt ist ein öffentliches Gut)
6. Эрчим хүчний зохистой хэрэглээ (Verantwortungsvoller Umgang mit Energie)
7. Бидний зорилго бол чулуужсан шаталтат хөдөлгүүрээс уур амьсгалд ээлтэй хөдөлгүүрт шилжих явдал юм (Unser Ziel ist ein Umstieg von fossilen Verbrennungsmotoren auf alternative klimafreundliche Antriebsformen)
8. Бид хүнсний үйлдвэрлэлийг тогтвортой байлгахыг хүсч байна (Wir wollen eine nachhaltige Lebensmittelproduktion)
9. Бид экологи, нийгмийн шалгуурт нийцсэн хөдөө аж ахуйг дэмжиж байна (Wir bekennen uns zu einer gerechten und transparenten Landwirtschaftsförderung, die an ökologische und soziale Kriterien gebunden ist)
10. Бид амьтдад хандах хандлагаа өөрчлөхийн төлөө байна (Wir stehen für einen nachhaltigen Wandel unseres Umgangs mit Tieren)

Ес. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах (Die Gleichstellung der Geschlechter)

Жендэрийн эрх тэгш байдал нь шударга ёс, хүний нэр төртэй холбоотой асуудал. Улс төрийн эрх мэдэл, нөлөөлөл, шийдвэр гаргах түвшинд тэгш оролцоотой байх нь манай орчин үеийн соёлт нийгэмд байх зүй ёсны хэрэг бөгөөд ижил төрлийн ажил хөдөлмөр эрхэлж, ижил орлоготой байх зэрэг үндсэн зарчмыг баримтлах ёстой. Үүнийг бий болгохын тулд хийх зүйл их байна.

1. Viele offene Baustellen.
2. Хууль, эрх зүйн хувьд тэгш бус байна (Rechtlich gleich, praktisch nicht)
3. Auf halbem Weg
4. Бид хүйсийн тэгш бус байдлын төлөө, ялгаварлан гадуурхалтын эсрэг тэмцдэг (Wir kämpfen für die Gleichstellung der Geschlechter und gegen Diskriminierungen)
5. Halbe-Halbe.
6. Бид лесби, гей, бисексуал, трансжендер, интерсекс, асексуал зэрэг бэлгийн цөөнх хүмүүсийн эрхийг хамгаалахын төлөө тэмцдэг (Wir kämpfen für die völlige Gleichstellung von Lesben, Schwulen, Bisexuellen, Transgender, Intersexuellen, Queer und Asexuellen)
7. Бие биенээ хүндэлдэг нийгмийг бүтээнэ (Eine Gesellschaft des wechselseitigen Respektes)

Араг. Эв нэгдлийг бэхжүүлэх нь (Das Miteinander stärken)

Австри Улс нь амьдарч буй хүн бүрийн хувьд гэр орон шиг нь байж чадаж байна уу гэдэгт хамгийн эхэнд хариулах ёстой. Үүний тулд дараах зүйлд анхаарах ёстой.

- 1) Бид хүн бүр аз жаргалтай зэрэгцэн амьдардаг, эв нэгдэлд суурилсан нийгмийг хүсч байна (Wir wollen eine solidarische Gesellschaft, in der alle an einem guten Zusammenleben mitwirken)
- 2) Бид хүн бүрийн итгэл үнэмшил, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх чөлөөг эрхэмлэнэ (Wir setzen uns für die volle Freiheit des Denkens und Glaubens ein)
- 3) Eine umfassende Integrationspolitik
- 4) Ялгаварлан гадуурхахгүй нийгмийн төлөө (Für eine Gesellschaft ohne Diskriminierung)

- 5) Суурь үндэс (Die gemeinsame Basis)
- 6) Иргэний нийгмийн байгууллагуудыг дэмжих (Für ein breites zivilgesellschaftliches Bündnis)
- 7) Ängste beim Namen nennen

Арван нэг. Нээлттэй дижитал нийгэм ба урлагийн эрх чөлөө (Die offene Digitalgesellschaft und die Freiheit der Kunst)

Шинэ дижитал технологи, урлаг, соёл нь асар их боломжийг олгодог. Иргэд нийгмийг илүү нээлттэй, ардчилсан, шударга болгоход тусалж чадна. Тэд хүмүүсийн бүтээлч чадавхыг хөгжүүлэх боломжийг олгох ёстой. Харин бид урлагийн болон хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөг баталгаажуулах, уран бүтээлчдийн нийгмийн баталгааг хангах, хүн бүрд нээлттэй, харилцан хүндэтгэл, харилцан ойлголцлыг дэмжсэн урлаг, соёлын бодлогыг хэрэгжүүлэх гэсэн шинэ зорилтоо биелүүлэхэд чиглэж ажиллах ёстой.

1. Дижиталчлалыг ашиглацгаая (Nutzen wir die Digitalisierung)
2. Дижитал эрин үед ардчиллыг баталгаажуулах (Demokratie im Digitalzeitalter sichern)
3. Хүн бүрт зориулсан өндөр хурдны интернэт (Breitband für alle)
4. Бид өөрсдийн хувийн нууцыг хамгаалах эрхийн төлөө тэмцэнэ (Wir kämpfen für Selbstbestimmung und das Recht auf Privatsphäre)
5. Монополийн эсрэг (Gegen neue Monopole)
6. Цахим сүлжээний аюулгүй байдлыг хангах (Netzneutralität sichern)
7. Дижитал нийгмийн сөрөг талуудтай тэмцэх (Die Schattenseiten der Digitalisierung bekämpfen)
8. Бид хэвлэлийн эрх чөлөөний төлөө тэмцэнэ (Wir setzen uns für die freie Information ein)
9. ORF нь Австри Улсын төрийн үйлчилгээний хэрэгслийн хувьд зайлшгүй шаардлагатай (Der ORF ist als öffentlich-rechtliches Medium für Österreich unverzichtbar)
10. Хэвлэл мэдээллийн олон ургальч байдлыг дэмжих (Medienvielfalt fördern)
11. Зохиогчийн эрх (Zeitgemäßes Urheberrecht)
12. Урлаг, соёл нь эрх чөлөөг бэхжүүлж, дэлхий ертөнцийг ойлгоход тусалдаг (Kunst und Kultur stärken die Freiheit und helfen uns, die Welt zu verstehen)
13. Соёлын боловсрол, соёлын зуучлал (Kulturelle Bildung und Kulturvermittlung von Anfang an)
14. Бид уран бүтээл туурвих, урлагийн үйл ажиллагааг дэмжинэ (Wir fördern künstlerisches Schaffen und die Auseinandersetzung mit Kunst)
15. Урлаг, соёлын ажилтны нийгмийн баталгааг хангана (Kunst- und Kulturschaffende sozial absichern)

3.2.2.Австрийн Ардын намын үндсэн хөтөлбөр

Австрийн Ардын нам (Österreichische Volkspartei-ÖVP) нь Австрийн баруун төвийн үзэл баримтлалтай улс төрийн нам юм. Дэлхийн II дайн дууссанаас хойш Австрийн улс төрд томоохон байр суурь эзэлсээр ирсэн бөгөөд олон тооны эвслийн засгийн газарт орж байсан.

2021 оны 12 дугаар сараас намыг Карл Нехаммер (Karl Nehammer) түр удирдаж байна. Одоогийн байдлаар Австрийн Парламентын доод танхим болох болон Үндэсний зөвлөлийн 183 суудлын 71-ийг нь авсан парламент дахь хамгийн том нам бөгөөд 2019 оны парламентын сонгуульд нийт сонгогчдын 37.5 хувийн санал авчээ. Тус нам нь бүх есөн муж улсын хууль тогтоох байгууллагад суудалтай бөгөөд долоод нь Засгийн газрын бүрэлдэхүүнд, зургаад нь муж улсын Засгийн газрыг тэргүүлдэг. ÖVP нь Олон улсын ардчилсан холбоо, Европын Ардын нам (EPP)-ын гишүүн, Европын парламент дахь EPP

бүлэгтэй хамтран ажилладаг бөгөөд Австрийн Европын Парламентын 19 гишүүний 7 нь ÖVP-ын гишүүн байна.

Үүсэл хөгжил: Австрийн Ардын нам нь 1945 онд Дэлхийн II дайны дараа, нацист дэглэмийн төгсгөлд албан ёсоор байгуулагдсан бөгөөд Австри дахь дайны өмнөх консерватив улс төрийн нам байсан Христийн нийгмийн намаас үүссэн. ÖVP дайны дараа шинэ, ардчилсан Австри Улсыг байгуулах зорилготой байсан бөгөөд тус улсын шинэ Үндсэн хуулийг боловсруулахад чухал үүрэг гүйцэтгэсэн.

ÖVP өнгөрсөн жилүүдэд үзэл суртлын хувьд ч, бодлогын тэргүүлэх чиглэлийн хувьд ч хувьсан өөрчлөгдөж ирсэн. Энэ нь Католик сүм болон консерватив үнэт зүйлсийг голлон баримжаалж байснаас баруун төвийн үзэл баримтлалыг өргөн хүрээнд хэрэгжүүлэхэд чиглэсэнтэй холбоотой юм.

ÖVP нь эвслийн засгийн газарт байнга оролцож, Австрийн Социал Демократ Нам (SPÖ), Австрийн Эрх чөлөөний нам (FPÖ) зэрэг бусад намуудтай хамтран ажилладаг. Тус намын бодлого, хөтөлбөрийн онцлогт эвслийн улс төрийн динамик нөлөөлсөн байдаг.

Баримталж буй бодлого: Австрийн Ардын нам олон жилийн турш баруун төвийн чиг баримжаагаа тусгасан олон төрлийн бодлого, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжсээр ирсэн. Австрийн Ардын намын баримталж буй гол чиглэлүүд:

1. Эдийн засгийн бодлого: ÖVP нь чөлөөт зах зээлийн эдийн засгийн бодлогыг дэмжихийн сацуу нийгмийн хариуцлага, халамжийн арга хэмжээг чухалчилдаг. Эдийн засгийн өсөлтийг нийгмийн тэгш байдлыг хангахтай тэнцвэржүүлэхийг зорьсон.
2. Европын интеграци: ÖVP нь Европын интеграцлал, Австри Улсыг Европын Холбоонд элсүүлэхийг дэмжиж ирсэн. Европын нэгдсэн бодлогыг дэмжсэн байр суурийг илэрхийлж ирсэн.
3. Гэр бүлийн үнэ цэнэ ба нийгмийн бодлого: ÖVP түүхэндээ гэр бүлийн үнэ цэнэ, нийгмийн эв нэгдлийг чухалчилж ирсэн. Гэр бүл, боловсрол, нийгмийн халамжийг дэмжих бодлогыг дэмжиж ирсэн.
4. Хууль дэг журам: ÖVP нь олон нийтийн аюулгүй байдал, аюулгүй байдалтай холбоотой бодлого зэрэг хууль, эрх зүйг хамгаалах байр суурийг баримталж ирсэн.
5. Байгаль орчин, эрчим хүчний бодлого: Сүүлийн жилүүдэд ÖVP нь байгаль орчин, эрчим хүчний асуудалд илүү анхаарч, тогтвортой үйл ажиллагааг сурталчлах, уур амьсгалын өөрчлөлтийг шийдвэрлэхэд анхаарч байна.
6. Цагаачлал ба интеграци: Цагаачлал ба интеграцлалын талаарх намын байр суурь нь Австрийн нийгэм дэх эдгээр асуудлын эргэн тойронд өрнөж буй мэтгэлцээнүүдийг тусгаж, цаг хугацааны явцад хувьсан өөрчлөгдөж ирсэн.
7. Татвар ба төсөв: ÖVP тэнцвэртэй төсөв, хариуцлагатай төсвийн бодлого, төсвийн сахилга батыг хэрэгжүүлэхийг дэмжсэн бодлого хэрэгжүүлдэг.

Бодлогын баримт бичгүүд:

- 1945 он - Үндсэн хөтөлбөр (15 үндсэн зарчим)
- 1972 он - Зальцбургийн хөтөлбөр
- 1985 он - Ирээдүйн Тунхаг бичиг
- 1995 он - Үндсэн хөтөлбөр
- 2015 он - Шинэ үндсэн хөтөлбөр “New People's Party”

Австрийн Ардын намын 2015 оны бодлогын хөтөлбөр (Grundsatzprogramm 2015):¹²¹

¹²¹ https://www.dievolkspartei.at/Files/Grundsatzprogramm_dieVolkspartei.pdf

I Нэг: Бидний зарчим

II Бид хэн бэ: Хүн төрөлхтний талаарх төсөөлөл, бидний өөрийн талаарх төсөөлөл

III Бидний хүсэж буй зүйл: Бидний зорилго, анхаарал хандуулж буй асуудал

- Ардчилал ба төр: Оролцоо их, хүнд суртал бага
- Эко-нийгмийн зах зээлийн эдийн засаг: Хүн бүрд хөгжил цэцэглэлт, ирээдүй
- Нийгэм ба хойч үе: Сонгох эрх чөлөө, тэгш боломжуудын төлөө
- Амьдрал ба орчин: Амьдрахад үнэ цэнтэй Австри
- Боловсрол, соёл: Шинэ боломж, шинэ хэтийн төлөв
- Европ ба дэлхий: Австрийн загвар

Нэг: Бидний зарчим

Төр иргэдийн төлөө байдаг ба эсрэгээрээ биш.

Бид хувь хүний эрх чөлөө, хувийн хариуцлагын төлөө, тэдний эрхийг бэхжүүлэхийн төлөө зогсдог. Бид хариуцлагатай иргэний нийгмийн нэг хэсэг болох иргэдийг хүрээлэн буй орчин, холбооны муж, Австри, Европ дахь амьдралтай холбоотойгоор илүү их шийдвэр гаргах боломжоор хангахыг хүсэж байна. Төрийн үйл ажиллагаа иргэдэд үйлчилж, сонгох эрх чөлөөг дээд зэргээр хангах ёстой.

Бид хүмүүст яаж амьдрахыг заагаагүй.

Бид чиг баримжаа олгохыг санал болгож байна.

Хүмүүс амьдралаа хэрхэн тодорхойлох, ямар амьдралын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх нь тэдний чөлөөт сонголт юм. Христийн ардчилсан намын хувьд бид амжилттай амьдрал, амжилттай нийгмийн баримжаа олгохыг хүсэж байна. Хүүхэдтэй гэр бүлүүд (төрөл бүрийн хэлбэрээр) нь нийгмийн ирээдүйд зайлшгүй шаардлагатай байдаг тул бидний үндсэн зарчим юм. Бид гэр бүлд ээлтэй нийгмийн төлөө ажилладаг. Хүүхдүүдийн сайн сайхан байдал нь бусад бүх ашиг сонирхлоос дээгүүрт тавигддаг. Мөн бид иргэдийн нийгмийн амьдралд хариуцлагатай, идэвхтэй оролцохыг уриалж байна.

Бид нийгэмд байгаа хүн бүрийг үүрэг даалгавар хүлээсэн гэж үздэг. Мөн манай нийгэм, түүний үнэт зүйлсийг хүндэтгэнэ гэж найдаж байна.

Хүн бүр амьдрахад үнэ цэнтэй нийгэмд хувь нэмрээ оруулах боломжтой: гэр бүл, ажил, клуб болон бусад сайн дурын үүрэг амлалтаар. Энэ нь улс оронд хүчтэй ардчилал, бие биеэ хүндэтгэх, эв нэгдэлтэй байх урьдчилсан нөхцөл учраас бид олон нийтийн өмнө хүлээх хариуцлагыг чангатгахыг хүсэж байна. Үндсэн хуульд заасан нийгмийн үнэт зүйлс, улмаар манай зонхилох соёлыг үндсээр нь үгүйсгэдэг хэн бүхэн тэдний ололт амжилтаас ашиг хүртэх ёсгүй.

Бид эко нийгмийн зах зээлийн эдийн засгийн нам.

Учир нь бизнес эрхлэх сэтгэлгээ, гүйцэтгэлгүйгээр тогтвортой хөгжил цэцэглэлт, нийгмийн баталгаа байхгүй.

Ажилтан, бизнес эрхлэгчдийн хамтын ажиллагааны үр дүнд бий болсон эдийн засгийн гүйцэтгэл нь манай нийгмийн загварын үндэс суурь болдог. Бид тэднийг шийтгэхийг биш харин урамшуулахыг хүсэж байна. Эко-нийгмийн зах зээлийн эдийн засгийн эдийн засаг, нийгмийн загвар нь эдийн засгийн хамгийн их эрх чөлөө, гүйцэтгэлийг нийгэм, экологийн тогтвортой байдалтай хослуулдаг. Бизнесийн сэтгэлгээ, үйлдэл нь нийгмийн бүхий л салбарт бидэнд тусалдаг. Хөдөлмөр, хуримтлал нь үнэ цэнтэй байх ёстой. Бид нийгмийн дэвшил, тэгш боломж, өмч хөрөнгөтэй болох явдлыг дэмжихийг хүсэж байна. Өмчлөх нь

тусгаар тогтнол, эдийн засгийн эрх мэдлийн түлхүүр юм. Бидний зорилго бол нийгэмд хүчирхэг, өргөн хүрээ бүхий дундаж давхарга юм.

Австрийн Ардын намын хувьд бид европ маягаар сэтгэж, ажилладаг.

Яагаад гэвэл илүү сайн Европ нь Австрийн хувьд илүү эрхэм юм.

1955 онд Австри Улсын гэрээ байгуулж, 1995 онд Австри Улс Европын Холбоонд элсэхэд бид хөдөлгөгч хүч болж байсан. Австрийг хайрлах, нэгдмэл Европын төлөөх урам зориг хоёр эсрэг тэсрэг зүйл биш юм. Бид Европыг хариуцлагатайгаар хөгжүүлж, гүнзгийрүүлэхийг хүсэж байна, учир нь энэ нь Австрийн хувьд ч ашигтай. Европ нь мужууд, улс орнууд дангаар шийдэж чадахгүй байгаа томоохон асуудлуудыг илүү шийдвэрлэх ёстой. Зорилго нь нэгдмэл, ардчилсан, аюулгүй Европыг дэлхийд хүчирхэг болгох явдал юм.

Хоёр: Бид хэн бэ: Хүн төрлөхтний талаарх бидний төсөөлөл, өөрсдийн талаарх бидний төсөөлөл

Хүн төрлөхтний талаарх бидний төсөөлөл

Манай улс төрийн үндэс нь Христийн-хүмүүнлэгийн хүний дүр төрх юм. Угаасаа хүн бүр амьд явах, чөлөөтэй хөгжих салшгүй эрхтэй. Хүний эрх чөлөө, хувь хүн өөрөө өөрийгөө тодорхойлох, нийгмийн оролцоотой байх эрх нь бидний хувьд салшгүй эрх бөгөөд үл маргахгүй. Хүн, хүний нэр төрийг хүндэтгэх нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн хүний эрхэд тусгалаа олсон төдийгүй Австри, Европын тэргүүлэх соёлын үндэс суурь, манай улс төрийн сэтгэлгээ, үйл ажиллагааны эхлэлийн цэг юм.

Хүний нэр төр нь амьдралын бүхий л үе шатанд халдашгүй бөгөөд нас, арьсны өнгө, хүйс, онцлог, чадвар, нөхцөл байдал, нөхцөл байдлаас үл хамааран хүн бүрд хамаарах бөгөөд энэ нь хүн байхын үр дагавар юм. Иймд хүний нэр төрийг алдаршуулсан, үгүйсгэсэн нөхцөл байхгүй. Хүн өөрийнхөө төлөө хариуцлага хүлээдэг, мөн өөрийнх нь төлөө хариуцлага хүлээдэг нийгэмд нэгдсэн байдаг. Хүний хамгийн анхны бөгөөд хамгийн чухал хүрээлэл бол гэр бүл юм. Хүмүүсийн хариуцлага хүлээх нийгэмлэгүүд нь шашин, соёл, нийгэм, улс төр, эдийн засгийн нийгэмлэгүүд юм. Хариуцлагатай үйлдэл, бүтээлч сэтгэлгээ, шүүмжлэлтэй тусгал нь хүний бодол санаа, үйл ажиллагааны шинж чанарыг тодорхойлдог.

Бид эрх чөлөө, хариуцлага, тогтвортой байдал, гүйцэтгэл, эв нэгдэл, бие биедээ туслах/эрх үүргийг хуваарилах, шударга ёс гэсэн хүн төрөлхтний дүр төрхөөс улс төрийн сэтгэлгээ, үйл ажиллагааныхаа үндсэн үнэт зүйлсийг олж авдаг. Амжилттай амьдрал, амжилттай нийгмийн чиг баримжааг бид санал болгож байна.

Хүний төгс бус байдал, аливаа зүйлийг төлөвлөх, хэлбэржүүлэх чадварын хязгаарлагдмал байдал нь улс төрд ч гэсэн хязгаарлалт тавьдаг гэдгийг бид мэднэ. Ийм учраас ч гэсэн үзэл суртлын хэт туйлшрал, улс төрийн тоталитар ойлголт Ардын намд байхгүй.

Эрх чөлөө

Хүн бүр эрх чөлөөтэй хүн тул үйлдлийнхээ төлөө хариуцлага хүлээдэг. Эрх чөлөө гэдэг нь хүн бүрийн дотоод сэтгэл, ухамсарт тулгуурлан өөрийгөө тодорхойлохыг хэлнэ. Эрх чөлөө нь нийгэмд бий болдог: нэгнийх нь эрх чөлөө нөгөөгийнх нь эрх чөлөө эхэлдэг газар дуусдаг. Либерал үндсэн хуульт улсын хамгийн чухал үүрэг бол хүний эрх чөлөөг хамгаалах явдал юм. Бид төрийн патернализм аливаа хэлбэрийн эсрэг, хувийн эрх чөлөөний илэрхийлэл болох хувийн өмчийг тууштай хамгаалахын төлөө зогсдог. Эрх чөлөө, өмчийн эрх, хувийн нууцыг мөн технологийн хөгжлийг харгалзан баталгаажуулж, цаашид хөгжүүлэх ёстой.

Хариуцлага

Хариуцлагагүй эрх чөлөө гэж байхгүй. Эрх чөлөөгөөрөө хүн өөрийнхөө болон нийгмийн өмнө хариуцлага хүлээдэг. Хувийн амьдрал, ажил, нийгэм, улс төрд нухацтай хандаж байж ирээдүйн сорилтыг шийдэж чадна. Хариуцлага хүлээлгэдэггүй, хүлээж авдаг идэвхтэй иргэний нийгмийг бид дэмжиж байна. Нийгмийн хариуцлагын мэдрэмж, аливаа зүйлийг хэлбэржүүлэх, өөрчлөх хүсэл хоёр зэрэгцэн оршдог. Юуны өмнө бид хүмүүсийн өөрсдийнхөө асуудлыг зохицуулах чадварт итгэдэг.

Эв нэгдэл

Эв нэгдлийн үнэ цэнэ нь хүн төрөлхтний хувьд бидний харилцан хамаарлын талаарх мэдлэг дээр суурилдаг бөгөөд Христийн шашны энэрэлд тусгалаа олдог. Бид хүн бүрийн чадвараас үл хамааран үүрэг даалгавар хүлээж, нийгэмд байр суурь эзэлнэ гэж үздэг. Хамт олны тусламж хэнд хэрэгтэй байна, тэр тусламжийг авах хэрэгтэй. Эв нэгдэл бол төрийн онцгой үүрэг биш. Хувь хүний хангамж, төрийн баталгаатай эв нэгдэл тэнцвэртэй байх ёстой. Эв нэгдэл бол зөвхөн нэг урсгалтай биш. Зөвхөн нийгмийн үйлчилгээ авах ёстой хүмүүстэй эв нэгдэлтэй байх нь бидний хувьд чухал төдийгүй нийгмийн үйлчилгээг санхүүжүүлж, үзүүлж буй хүмүүс мөн чухал юм. Хувь хүн ганцаараа хүрч чадахгүй зүйлээ л хамт олноос шаардаж болно. Бид бүх салбарт авагч, ашигч сэтгэлгээг үл тэвчинэ. Үндсэн хуульд заасан нийгмийн үнэт зүйлсийг үндсээр нь эсэргүүцэж байгаа хэн бүхэн тэдгээрээс олж авсан эв нэгдлийн үр шимийг хүртэх ёсгүй.

Туслах/эрх үүргийг хуваарилах

“Subsidiarity” гэдэг нь хувийн хариуцлага, жижиг нэгжид тэргүүлэх ач холбогдол өгөхийг хэлнэ. Хувь хүмүүс болон жижиг бүлгүүд өөрсдийн асуудлаа аль болох бие даан шийдвэрлэх боломжоор хангагдах ёстой. Томоохон нэгжүүд зөвхөн тэдний хийж чадах үүрэг, эрх мэдлийг авах ёстой. Subsidiarity нь практик шийдлүүдийг дэмжиж, дээд түвшний нэгдэл болон төрийн ачааллыг хөнгөвчилдөг. Тиймээс орон нутаг, бүс нутаг, үндэсний, европ, олон улсын түвшинд үүрэг даалгаврыг хуваарилахдаа туслах зарчмыг баримтлах ёстой. Тийм ч учраас бид тусгаар тогтносон улс орон, үр ашигтай хамтын нийгэмлэгийн төлөө зогсдог. Subsidiarity бол нийтлэг Европ дахь гол үнэт зүйл юм. Энэ нь мөн Европын Холбоон дахь төвлөрсөн үзэл/хандлагын эсрэг баталгаа юм.

Шударга ёс

Шударга ёсны үндэс нь хүмүүсийн нэр төр, эрх чөлөөгөөр тэгш эрхтэй байх явдал юм. Бүх хүмүүс хуулийн өмнө тэгш эрхтэй бөгөөд шударга ёсыг тэгш хүртэх ёстой. Хүмүүс өөрсдийн авъяас чадвар, сонирхлоороо ялгаатай байдаг. Энэ бол хүний өвөрмөц, дахин давтагдашгүй байдлын илэрхийлэл юм. Бидний хувьд хамгийн том сорилт бол бүх хүмүүст тэгш боломж олгох явдал юм. Бид тэгш үр дүн амлахгүй, шударга боломжийн төлөө ажилладаг. Бид бүх түвшинд эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн тэгш эрхийн төлөө зогсдог.

Бид бол орчин үеийн ардчиллын нам. Хариуцлагатай иргэний нийгмийн нэг хэсэг болох иргэд өөрсдийн хүрээлэн буй орчин, холбооны муж, Австри, Европ дахь амьдралынхаа талаар илүү их шийдвэр гаргах боломжоор хангахыг бид хүсч байна. Тийм ч учраас бид төлөөллийн ардчиллын туршигдсан тогтолцоог хамтын шийдвэр, оролцооны орчин үеийн хэлбэрүүдээр баяжуулж, улс төрийн боловсрол, сайн дурын үйл ажиллагааг дэмжмээр байна.

Бид бол улс төр, нийгмийн төвийн нам. Бид даруу, ухаалаг улс төрийн соёлыг дэмждэг. Бид аливаа хэлбэрийн хэт даврах үзлийг үгүйсгэдэг. Бидний зорилго бол Австри дахь улс төр, нийгмийн хамгийн хүчирхэг төв юм. Энэ нь Австри Улсын тогтвортой, тогтвортой хөгжлийн хамгийн сайн үндэс суурь юм.

Бид энтрепренер сэтгэлгээ, үйл ажиллагааны нам. Энэ нь асуудлыг илүү сайн шийдвэрлэх, нөөцийг илүү үр ашигтай ашиглах, улмаар манай нийгмийн бүхий л салбарт маневр хийх орон зайг нэмэгдүүлэх болно гэдэгт бид итгэлтэй байна. Ажиллаж, хуримтлал үүсгэх нь ирээдүйг баталгаажуулж, ажилчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд үнэ цэнтэй байх ёстой. Бид нийгмийн дэвшил, тэгш боломж, өмч хөрөнгөтэй болох явдлыг дэмжихийг хүсэж байна. Хүчирхэг эдийн засаг л хөдөлмөрлөх, нийгмийн хамгааллын үндэс суурь болдог.

Ардын намын хувьд бид нийгмийн интеграцийн нам. Бид нийгэм дэх янз бүрийн ашиг сонирхол, санаа зовоосон асуудлуудыг нэгтгэж, нийтлэг эрх ашгийн төлөө шударга тэнцвэртэй байдлын төлөө ажилладаг. Үүнийг бодолцож, салбар байгууллагууд болон улс төрийн оролцооны бусад хэлбэрийг ч зорилтот түвшинд хөгжүүлмээр байна.

Эко-нийгмийн зах зээлийн эдийн засгийн нэг намын хувьд бид эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой дэг журмыг баримталдаг. Эко-нийгмийн зах зээлийн эдийн засаг нь инновацын хүч, өсөлт, хөгжил цэцэглэлт, нийгмийн аюулгүй байдлыг тогтвортой, уур амьсгалд ээлтэй, байгаль орчинд ээлтэй хөгжилд нийцүүлэх зөв тогтолцоо, хөшүүргийг бий болгодог. Бид эко-нийгмийн зах зээлийн эдийн засгийг Европ болон дэлхийн улс төрийн анхдагч загвар болгон идэвхтэйгээр төлөөлдөг.

Бид Австрийн гэр бүлийн нам. Хүүхдүүдийн сайн сайхан байдал нь бусад бүх ашиг сонирхлоос дээгүүрт тавигддаг. Бидний баримтлах зарчим бол хүүхэдтэй гэр бүл (аав, ээж, хүүхэд) нь нийгмийн үндэс суурь, гол цөм болох үе удам бие биеэ халамжилдаг. Гэхдээ бид хүмүүст яаж амьдрахыг заагаагүй. Тиймээс бид бие биенийхээ төлөөх үүрэг хариуцлага, анхаарал халамжийг хуваалцаж, тогтвортой, хариуцлагатай нийгэмд хувь нэмэр оруулдаг хосолсон гэр бүл, ганц бие эцэг эх, ижил хүйстний нөхөрлөл гэх мэт хамтын амьдралын бусад хэлбэрийг хүндэтгэж, хүлээн зөвшөөрдөг.

Одоо болон ирээдүй хойч үеийнхээ өмнө хариуцлага хүлээсэн учраас бид өөрсдийгөө шинэчлэл, шинэтгэлийн нам гэж харж байна. Төр, нийгмийн институцыг цаг тухайд нь, урьдчилан таамаглах боломжтой цаашдын хөгжил, өөрчлөгдсөн нөхцөл байдалд дасан зохицох нь өөрөө зорилго биш юм. Бид бүх үеийнхэнд сайн, чухал зүйлийг хадгалах хариуцлагадаа хөтлөгдөн өөрчлөгддөг. Энэ нь бидний шударга ёсны талаарх ойлголттой бас нийцдэг.

Бид Австри Улсын дижитал ертөнцийн боломжийг идэвхтэй бүрдүүлэхийг хүсэж буй нам юм. "Бодит" болон "дижитал" ертөнцийн хооронд ямар ч ялгаа байхгүй. Дижиталчлал нь орчин үеийн амьдралын өөр нэг хэмжээс юм. Энэ бол бидний цаг үеийн инновацын хөдөлгүүр юм. Амьдралын бүхий л салбарт дижитал нэвтрэлт дөнгөж эхэлж байна. Энэ нь нийгэм, боловсрол, шинжлэх ухаан, бизнес, улс төрд цоо шинэ сорилтуудыг бий болгож байна гэсэн үг. Бид эдийн засгийн тогтвортой өсөлт, амьдралын чанар, хүний хөгжлийг хангах дижиталчлалын онцгой боломжуудыг бодлогынхоо төвд тавьдаг. Австри Улс ажиглагч биш, харин дижитал ертөнцөд тоглогч байх ёстой. Иргэд дижитал ертөнцийн чадварлаг дизайнерууд байх ёстой. Эрх чөлөө, хариуцлага, аюулгүй байдал, өмч гэх мэт нийгмийн дэг журмын үндсэн дүрэм, үнэт зүйлсийг дижитал ертөнцөд ч хангуулахыг бид зорьж байна.

Австрийн намын хувьд бид хот, хөдөөгийн төлөөх бодлого баримталдаг. Хот, хөдөөгийн бүс нутаг бидний хувьд ижилхэн гэр орон, өвөрмөц байдал, ирээдүй, үнэт зүйлс, шинэ замуудын газар юм. Бид хот, хөдөөгийн ашиг сонирхлыг түншлэлд суурилсан тэнцвэртэй байлгахыг эрхэмлэдэг.

Бид Австрийн Европын нам. 1955 онд Австрийн Төрийн гэрээ байгуулж, 1995 онд Австри улс Европын Холбоонд элссэний гол хөдөлгөгч хүчний хувьд нэгдсэн Европ бол Австри

Улсын энхтайван, тогтвортой байдал, хөгжил цэцэглэлтийн ирээдүйн хамгийн сайн баталгаа гэдгийг бид мэднэ. Бид Европын бодлогын бүхий л чадвар, хүч чадлаараа дэлхийд хүчирхэг, ардчилсан, хариуцлагатай, аюулгүй Европын төлөө ажилладаг.

Бид Христийн шашны болон бусад үнэт зүйлсийн эх сурвалжийн үндсэн дээр хүн төрөлхтний дүр төрх, бидний үнэт зүйлсийг эрхэмлэдэг бүх хүмүүст нээлттэй. Хүн хаанаас ирсэн нь чухал биш, хүн юуны төлөө зогсож, зүтгэх нь чухал. Бид Австри Улсад олон янз байдлын санал болгож буй боломжуудыг хамгийн сайн ашиглахыг хүсэж байна. Иргэдийг эх орон, ард түмэн, ирээдүйнхээ төлөө хамтдаа хариуцлага хүлээхийг уриалж байна. Яагаад гэвэл бид Ардын нам.

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

- https://cdn.greensoft.mn/uploads/users/3092/files/Chukhal%20sedev_Political%20Party-1.pdf
- <https://www.agora-parl.org/sites/default/files/agora-documents/politics-meets-policies-the-emergence-of-programmatic-political-parties-pdf.pdf>
- ГСДН-ын албан ёсны веб хуудас: <https://www.spd.de>
- ХБНГУ-ын Улс төрийн намын тухай хууль: https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/gesetzentexte/Parteiengesetz_PartG_engl_042009.pdf?__blob=publicationFile&v=2
- ХБНГУ-ын Бундестаг: <https://www.bundestag.de/en/parliament/plenary/distributionofseats>
- ГСДН-ын Үндсэн хөтөлбөрүүд: <https://www.spd.de/programm/grundsatzprogramm>
- ГСДН-ын 2007 оны “Хамбүргын хөтөлбөр” хэмээх Үндсэн хөтөлбөр (Англи хэлээр): https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Grundsatzprogramme/hamburger_programm_englisch.pdf
- ГСДН-ийн 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр (Англи хэлээр): https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Regierungsprogramm/202105_Zukunftsprogramm_EN.pdf
- ГСДН-ийн 2021 оны холбооны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр (Герман хэлээр): <https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Programm/SPD-Zukunftsprogramm.pdf>
- Австрийн Социал Демократ намын цахим хуудас., <https://www.spoe.at>
- Австрийн парламентын цахим хуудас., <https://www.parlament.gv.at/erleben>
- Австрийн Социал Демократ намын үндсэн хөтөлбөр., <https://www.spoe.at/wp-content/uploads/sites/739/2018/12/Parteiprogramm2018.pdf>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Social_Democratic_Party_of_Austria#National_Council
- <https://www.britannica.com/place/Austria/Political-process#ref409270>
- <https://www.rotbewegt.at/#/epoche/2017-2020>
- https://www.cairn-int.info/article-E_RFSP_645_0905--the-political-programme-as-genre.htm
- "Political Ideologies: An Introduction" by Andrew Heywood
- "Comparative Political Party Systems: A Reader" edited by Alan Ware
- "Party Politics in America" by Marjorie Randon Hershey

УИХ.МН
СУДАЛГААНЫ САН

ХАВСРАЛТ 1

Зүүн төвийн үзэл баримтлалтай улс төрийн намын бодлогын ерөнхий хүрээ

1. Нийгмийн халамж, тэгш байдал:

- Тэгш бус байдлыг бууруулж, бүх иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах нийгмийн бодлогыг хэрэгжүүлэх;
- Чанартай боловсрол, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ, хямд орон сууцны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Ядуурлыг арилгах, түүнд чиглэсэн нийгмийн хөдөлгөөнийг дэмжих.

2. Хөдөлмөр ба ажил эрхлэлт:

- Ажилчдын эрх ашгийг хамгаалах, шударга цалин хөлс, аюулгүй ажиллах нөхцөлийг хамгаалах;
- Тогтвортой үйлдвэрлэл, инновацын хөрөнгө оруулалтаар ажлын байр бий болгохыг дэмжих;
- Хүүхэд асрах чөлөө, ажлын цагийн уян хатан зохицуулалт зэрэг ажил болон хувийн амьдралаа тэнцвэржүүлсэн бодлогыг дэмжих.

3. Эдийн засгийн шударга ёс:

- Зах зээлийн механизмыг нийгмийн баримжаатай зохицуулалттай хослуулсан холимог эдийн засгийг дэмжих;
- Төрийн үйлчилгээ, нийгмийн хөтөлбөрүүдийг санхүүжүүлэхийн тулд өсөн нэмэгдэх татварыг дэмжих;
- Хариуцлагатай компанийн үйл ажиллагаа, нийгмийн хариуцлагыг хөхүүлэн дэмжих.

4. Байгаль орчны тогтвортой байдал:

- Уур амьсгалын өөрчлөлтийг шийдвэрлэх, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих бодлогыг тэргүүнд эрэмбэлэх;
- Бизнес болон өдөр тутмын амьдралд тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих зохицуулалт, урамшууллыг нэвтрүүлэх;
- Байгалийн нөөц баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах үйл ажиллагааг дэмжих (Хариуцлагатай уул уурхай гм).

5. Боловсрол ба инновац:

- Бүх түвшинд чанартай, хүртээмжтэй боловсрол олгох боловсролын системд хөрөнгө оруулалт хийх;
- Инновац, технологийн дэвшлийг эрчимжүүлэхэд чиглэгдсэн судалгаа, хөгжүүлэлтийг дэмжих;
- Хөдөлмөрийн зах зээлийн өөрчлөлтөд дасан зохицохын тулд мэргэжлийн сургалт, тасралтгүй суралцахууд дэмжлэг үзүүлэх.

6. Ардчилал ба оролцоо:

- Ардчилсан институцийг бэхжүүлж, хууль дээдлэх ёсыг эрхэмлэх;
- Ил тод байдал, хариуцлагатай байдал, авлигатай тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;
- Шийдвэр гаргах үйл явцад иргэдийн идэвх, оролцоог дэмжих.

7. Нийгмийн оролцоо ба олон талт байдал:

- Эмэгтэйчүүд, нийгмийн цөөнх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс зэрэг зорилтот бүлгүүдийн эрхийг хамгаалах;
- Тэгш боломжийг хангах, ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх бодлогыг дэмжих.

8. Гадаад харилцаа ба энх тайван:

- Олон улсын зөрчилдөөнийг нэн тэргүүнд энхийн замаар, дипломат аргаар шийдвэрлэх;

- Хөрш орнууд болон гуравдагч хөршүүд, олон улсын байгууллагуудтай идэвхтэй хамтын ажиллагааг дэмжих;
- Дэлхийн тавцанд хүний эрх, хүмүүнлэгийн зарчмуудын талд зогсох.

Баруун төвийн үзэл баримтлалтай улс төрийн намын бодлогын ерөнхий хүрээ

1. Ардчилал ба эрх зүйт ёс:

- Чөлөөт, шударга сонгууль, үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх зэрэг хувь хүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэн хамгаалж, ардчиллын үнэт зүйл, зарчмыг тууштай баримтлах;
- Эрх зүйт ёс, бие даасан, хараат бус шүүхийн тогтолцоо, төрийн эрх мэдлийн хуваарилалтыг бэхжүүлэх;
- Хувь хүн өөрийнхөө, гэр бүлийнхээ болон нийгмийн өмнө хүлээсэн үүрэг хариуцлагаа ухамсарлаж, хүсэл эрмэлзэлдээ хүрэх эрх чөлөөт орчныг бүрдүүлэх.

2. Эдийн засгийн хөгжил:

- Бизнес эрхлэх, инновац бүтээх, ажлын байр бий болгохыг дэмжсэн чөлөөт зах зээлд тулгуурласан эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлэх;
- Гол салбар, дэд бүтцэд хөрөнгө оруулах замаар эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах.

3. Нийгмийн халамж:

- Бүх иргэдэд чанартай эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Ядуурал, тэгш бус байдал, нийгмийн шилжилт хөдөлгөөнийг шийдвэрлэх арга хэмжээ авах.

4. Байгаль орчин ба тогтвортой байдал:

- Уур амьсгалын өөрчлөлтийг шийдвэрлэх, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг дэмжих;
- Байгальд ээлтэй туршлагыг сурталчлах, эх дэлхийнхээ унаган байгалийг сэргээх хүчин чармайлтад хувь нэмрээ оруулах.

5. Боловсрол ба инновац:

- Гэр бүлийн үнэт зүйлсийг эрхэмлэж, эцэг эхчүүдэд илүү эрх мэдэл олгох, бага насны хүүхдийн боловсролыг дээшлүүлж, боловсролын стандартыг сайжруулж, эцэг эхчүүдэд ажил мэргэжлээ дээшлүүлэх боломжийг олгох зорилгоор хүүхэд харах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- Бүх түвшинд чанартай, хүртээмжтэй боловсрол олгох боловсролын системд хөрөнгө оруулалт хийх.

6. Хүний эрх ба нийгмийн оролцоо:

- Жинхэнэ хамгаалалт шаардлагатай цагаачдад орогнол олгох, хэлний сургалт, боловсрол, ажлын байраар дамжуулан өөрийн нийгэмдээ амжилттай нэгтгэх;
- Эмэгтэйчүүд, цөөнх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс зэрэг гадуурхагдсан бүлгүүдийн эрхийг хамгаалах;
- Тэгш боломжийг хангах, ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх бодлогыг дэмжих.

7. Гадаад харилцаа, дипломат харилцаа:

- Олон улсын энхтайван харилцаа, зөрчил мөргөлдөөнийг дипломат аргаар шийдвэрлэхийг дэмжих;
- Хөрш орнууд болон олон улсын байгууллагуудтай хамтын ажиллагаа, хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

8. Эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээ:

- Эрүүл мэндийн тогтолцоог шинэчлэх, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг дэмжих, өвчтөнд үзүүлэх тусламж үйлчилгээг сайжруулах;
- Хүн амын эмзэг бүлгийнхэнд тусламж үзүүлэх нийгмийн хөтөлбөрүүдийг дэмжих.

9. Дижиталчлал ба технологи:

- Мэдээллийн нууцлал, кибер аюулгүй байдлыг хамгаалахын зэрэгцээ технологийн дэвшлийг нэвтрүүлж, дижитал засаглалд шилжих;
- Дижитал бичиг үсгийн боловсрол, технологийн хүртээмжийг дэмжих бодлогыг дэмжинэ.